

jesen
1962

bilten

Centra za dokumentaciju i informacije
Saveza likovnih umetnika JugoslavijeDEKLARACIJA
I SKUPA SLIKARA JUGOSLAVIJE U SUBOTICI

Skup slikara Jugoslavije smatra, da dosadašnji razvitak jugoslovenskog slikarstva pokazuje stalan, kvalitetan uspon, da je bogatstvo likovnog izraza, uslovljeno bogatstvom emocionalnog i društvenog života kod nas.

Velike potencijalne mogućnosti stvaralačkih snaga naših umetnika uz svest o daljem razvitku, garantuju perspektivu razvoja jugoslovenskog slikarstva.

Mora se naglasiti da se mogu već sada uočiti elementi koji ukazuju na novu orijentaciju našeg slikarstva koja se ogleda u težnji ka monumentalnom, što karakteriše duh našeg socijalističkog života.

U okvirima slobode umetničkog stvaranja društveni interesi i stvaralački interesi slikara treba da su jedinstveni.

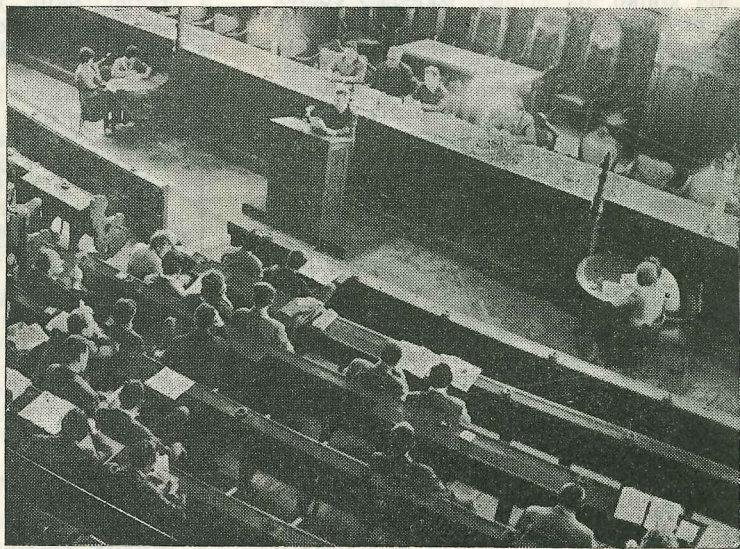
Slikari Jugoslavije smatraju da je angažovanost umetnosti u prirodi autentičnog umetničkog dela, da ona ne leži u izboru motiva i faktografskim elementima, već u stvaralačkom pristupanju stvarnosti i odgovarajućem izrazu.

U daljem razvitku slikarstva treba imati u vidu specifičnost tradicija, podneblja, ciljeva naše zajednice u okvirima jedinstvene jugoslovenske umetnosti. Iz ovog zahteva proizilazi jedan od važnih zadataka, koji u znatnoj meri zavisi od subjektivnih snaga, a koji se sastoji u potrebi približavanja naših kulturnih centara u stvaranju jedinstvene jugoslovenske kulture i jedinstvenih jugoslovenskih kriterijuma.

Da bi likovni umetnici mogli da izvrše svoju društvenu i stvaralačku misiju, zajednica mora da obezbedi društveno-materijalne uslove. Skup je zaključio da treba ukloniti tretman likovnih umetnosti kao dotirane oblasti koja opterećuje budžete. Apeluje se na društvene i državne institucije da pronađu nove forme vođenja likovne politike, finansiranja likovne umetnosti, jer bi se time omogućilo da se likovno-umetnički uobličeni uloga socijalizma.

Konstatovana je činjenica da postoji nejedinstven i ne-definisani stav u pogledu likovne politike društvenih i državnih ustanova. Ovo se naročito ispoljava u nerazračenom sistemu likovnog vaspitanja u školama i odraslih građana. Uporedo sa kvalitetnim razvitkom umetnosti, potrebno je razraditi sistem približavanja umetnosti širem sloju društva, jer pravo na umetnost svakog građana treba da postane stvarnost. Materijalni uspeh zajednice i uspon životnog standarda građana iziskuju i odgovarajući uspon kulturnog standarda. Ovom ne bi trebalo suprotstavljati kao važnije pitanje prezentiranja našeg slikarstva u inostranstvu, koje je, i pored pretežne pažnje, opterećeno mnogim slabostima, te bi bilo potrebno u sledećem periodu ovo pitanje proučiti. Pri tome treba obezbediti stalan uvid u sve pojave na području cele zemlje kako se ne bi zanemarila vredna umetnička ostvarenja.

Problem sinteze likovnih umetnosti je danas toliko aktuelan, da mu se mora posvetiti puna pažnja, kako od strane celog društva i komunalnih organa, tako i posebno od strane umetnika — kreatora. Moraju se smelije i dosled-

SALA GRADSKVE VEĆNICE U SUBOTICI ZA VREME RADA
I SKUPA SLIKARA JUGOSLAVIJE

nije nego do sada odvajati sredstva za tu svrhu davanjem određenog procenta od građevinskih investicija. Koristi se ova prilika da se preporuka Saveta za kulturu NRS o ovom pitanju usvoji od nadležnih foruma kao savezni zakon.

Umetničke kolonije predstavljaju produktivan elemenat u razvoju savremene jugoslovenske likovne umetnosti pa ih treba negovati i razvijati. Preporučuje se osnivanje umetničkih kolonija u svim komunama u zemlji gde zato postoje realne mogućnosti.

Učesnici skupa smatraju da su ovakvi sastanci slikara veoma korisni a da u buduće treba materijale o kojima se raspravlja prvenstveno vizuelno prezentirati auditoriju.

Slikari Jugoslavije ovom prilikom ponovo ističu potrebu rešavanja staleških problema koji se lako mogu rešiti, kao što su: pitanje izgradnje i statusa ateljea, pitanje izložbene politike i politike otkupa, nabavka kvalitetnog materijala pod povoljnim uslovima, formiranje fondova za unapređenje likovne delatnosti i svestranog društveno korisnog angažovanja slikara.

Skup slikara Jugoslavije odaje puno priznanje gradu domaćinu i svim onim koji su svojim radom i svestranom pažnjom doprineli uspehu ovog sastanka slikara Jugoslavije. Subotica, 30. IX 1962.

Učesnici I skupa slikara
Jugoslavije

I SKUP SLIKARA JUGOSLAVIJE

PROBLEMI I PERSPEKTIVE

referat Miodraga B. Protića

Često sam isticao da je vreme da se borimo za autentičan lik svoje i naše umetnosti, u okviru opšte umetnosti. Jer filozofija: danas enformel, sutra geometrijska apstrakcija, prekosutra socijalistički realizam, duboko je štetan: ne zasniva se na determinatama koje spontano izviru iz bića umetnosti i stvaraoaca, već na determinatama koje su često slučajne u mnogome apsurdno fakultativne. Tako se može desiti fatalan promašaj: da umetnost koja je u našem vremenu, nije i umetnost našeg vremena, već kao moda, njena spoljna oznaka. Čudljivost zakona akcije i reakcije može se eliminisati iskrenošću stvaralačkog čina koji podrazumeva slobodu od svih tortura, a to znači istovremenošću pravca i škola. Tek u tom kontekstu, princip prevazilaženja može doneti stvarne i trajne plodove, jer prevazilaženje koje se sastoji u obaranju jedne škole i u uspostavljanju druge — postalo je u međuvremenu prividno i antiistorisko: ono produžava, ne ukida, većito obaranje jednih i većito uspostavljanje drugih dogmi.

Ma koliko, na primer, izgledalo čudno, dve osnovne, teorijske nepomirljive grane, nefigurativna i figurativna, baš u ovom trenutku insistiraju na materiji, u praksi su, kada su na visini svog vremena, međusobno vrlo bliske, često čak jedna drugom opčinjena. U delima pojedinih figurativnih slikara prepoznajemo iskustva savremene apstraktne umetnosti, ali i mnoga platna apstraktne umetnosti potencijalno nose u sebi prizore realnog sveta.

Naša umetnost je postala priznata i umetnost svog vremena upravo u trenutku kada se zavadila sa akademskim ukusom i navikama. Tom protivrečnošću i negacijom faktor sredine u mnogome je eliminisan iz njene geneze. Ona je otuda u priličnoj meri izgubila lokalno obeležje u negativnom smislu, nije toliko određena „domaćim“ shvatanjem koliko opštim umetničkim iskustvom i težnjama.

Ako je pre jedne ili dve decenije, u razvoju umetničke vizije, vremenski i konceptualno, često kasnila i za pola veka u odnosu na tada aktuelna ostvarenja, sada je to zakašnjenje ili sasvim isčezlo, ili svedeno na minimum. To je podatak o kome treba razmišljati uz napomenu da prijetnost tog saznanja nikako ne bi trebalo da pređe u ushićenje. Jer šta se suštinski menja samim smanjenjem zakašnjenja, samom činjenicom što umesto da kao nekad kasni pet decenija, naša umetnost danas kasni „samo“ godinu dana dok se jedan pokret, na primer, ne ocrtava na kakvoj velikoj izložbi u Parizu ili Veneciji, i naši slikari i skulptori ga tamo ne otkriju? Menja se svakako mnogo u širini našeg saznanja, u lakšem praćenju i razumevanju umetnosti, ali ne i u pogledu autentičnosti, istinske smelosti. Jer još uvek je činjenica da primamo uticaje a da ne utičemo. Izuzetno retkih pojedinaca, ostajemo u povorci predstavnika današnjih pravaca i škola. Afirmirali smo se kao slobodna, živa, savremena umetnost ali još ne i kao umetnost koja sama pokreće probleme i odlučno diferencira svoj lik, a trenutak je da se i to učini. Preputili smo se cikličkim menama na koje utiču gotovo isključivo faktori izvan naše sredine. Najzad, prihvatili smo koncepciju centra u trenutku decentralizacije savremene umetnosti, u trenutku kraha gordog evrocentrizma. A prihvatiti ideju centra znači prihvatiti ideju estetičkog monoteizma, — koji podrazumeva princip sukcesije škola i stilova u onoj meri u kojoj estetički politeizam koji rezultira iz svekolikog saznanja i proširene istorijske svesti — podrazumeva njihovu simultanost. To još često znači konkretizo-

vati pojam slobodne umetnosti na pomalo neočekivan način: kao parodiju i negaciju, zalaganje za isključivost.

Znamo sami i kažu nam drugi (a to više nervira nego što godi, kao što nervira svakom naročito isticanje razumljive pretpostavke) da je naša umetnost slobodna. Ali sloboda u umetnosti nije samo kvalitet već srodstvo i uslov. Njen je obim relativan — kao stvaraoči svi smo slobodni u granicama svojih mogućnosti. Onoliko koliko imamo snage, fantazije, osećanja, ideja. Ali jedno je biti slobodan u stvaranju a drugo u preuzimanju stvorenog. To su dve slobode. Dobro je, razumljivo da ove postoje, ali pod uslovom da druga ne ugrozi i ne onemoguću prvu: da šeretski, ne preuzme njenu ulogu i status.

Svakako, ima velikih slikara i pokreta koji zaslužuju i imaju svitu, i ta svita ne mora biti bez ponosa i individualnosti. Ali jedno je biti u takvoj sviti, a drugo biti manje otmene član kakvog Panirgovog stada koje kratkovidno juri čas u jednom, čas u drugom pravcu. Jer nama danas ne ne-

dostaje koliko savremenosti, koliko autentičnosti, a savremena neautentičnost jedva da nešto više vredi od nesavremene neautentičnosti. Ponekoj čudnoj logici autentičnost je uvek savremena.

Ali pri tom treba još jednu finisu imati u vidu. Poneseni krilatim imaginacijom genijalni pojedinci ispoljili su svoju slobodu okrećući se od prototipova postojećih u prirodi, ka unutrašnjoj realnosti, ili ka efektivnom elanu, njegovom osećajnom produženju. Mi smo suprotno njima, često potražili prototipove, ali ovoga puta ne u prirodi već u samoj umetnosti. Ne slikamo predele „po modelu“, „po prirodi“ — kuće, aktove, portrete — ali slikamo po čuvenim današnjim slikarima. Iako su se izmenili repertoar i pozornica — navike su ostale skoro neizmenjene: podvrgavanje viđenom. U tom smislu dobar deo naše apstraktne umetnosti ustvari je figurativna, ne apstraktan: ako ne predstavlja predmete postojeće u prirodi, predstavlja slike postojeće u slikarstvu.

Na inicijativu Saveza LUJ, organizovan je I skup slikara Jugoslavije u Subotici. Skup je zasedao 28, 29 i 30 septembra ove godine u vrlo slikovitom ambijentu Gradske većnice. Skup je ostvaren uz svesrdnu pomoć NO sreza Subotice Fonda „Moša Pijade“, Saveta za kulturu NR Srbije i Fonda za unapređenje kulturne delatnosti Vojvodine.

Organizaciju skupa Savez je poverio Podružnici ULUS-a za Vojvodinu, koja je u zajednici sa ustanovom „Likovni susreti“ u okviru Gradskog muzeja Subotica, taj posao obavio valjano. U radu skupa uzelo je učesća blizu 130 učesnika, kako onih koji su pozvani na račun grada Subotice, tako isto i onih koji su prisustvovali skupu ili kao delegati svojih udruženja ili samoinicijativno. Na skupu su podneti pored glavnog referata Miodraga B. Protića, „Problemi i perspektive“ i devet koreferata:

Dr Sida Marjanović (Sarajevo) — Tradicija i savremeno jugoslovensko slikarstvo.

Zoran Didek (Ljubljana) — Angažovanje likovne umetnosti u praksi.

Stojan Čelić (Beograd) — Motiv i objekat u savremenom slikarstvu.

Danica Abramović (Beograd) — Jugoslovenski slikarski centri i njihove međusobne veze.

Alenka Garlović (Ljubljana) — Problemi kulturne politike.

Jovan Dimovski (Skopje) — Odnos štafelaškog i dekorativnog slikarstva.

Miloš Bajić (Beograd) — Problemi sinteze kod nas.

Jožef Ač, (Novi Sad) — Umetničke kolonije i savremeno slikarstvo kod nas.

Stojan Trumić (Pančevo) — O razvoju vojvodanskog slikarstva.

U radnom predsedništvu skupa nalazili su se: Marij Pregelj, predsednik Saveza likovnih umetnika Jugoslavije, Aleksandar Prijčić, predsednik Udruženja likovnih umetnika Crne Gore, Milan Kerac, predsednik Podružnice ULUS-a za Vojvodinu, Petar Lubarda, Milan Konjović, Imre Dević, direktor „Likovnog susreta“ i Narodnog pozorišta u Subotici i Ljubomir Bašić, sekretar Podružnice ULUH-a za Dalmaciju.

Domaćin skupa, grad Subotica, znatno je doprineo ne samo organizaciji skupa, već i tome što su učesnici prvog skupa slikara i vreme provedeno van Gradske većnice proveli vrlo prijatno. To naročito važi za vrlo uspešni svečani koncert subotičke filharmonije i istaknutih solista koji je bio priređen u čast ovog skupa. Gradski NO Subotica priredio je jedan izlet do poljoprivrednog dobra „Panonija“ gde je priređena zakuska i do Bačke Topole, gde su se učesnici skupa upoznali sa rezultatima rada slikarske kolonije u Bačkoj Topoli.

* * *

Ako želimo da damo ocenu Prvog skupa slikara Jugoslavije, moramo imati na umu sledeće: prvo, kongresi likovnih umetnika održavaju se tek svake četvrte godine a opterećeni su mnogobrojnim organizacionim, statutarnim, izbornim i drugim sličnim problemima te na njima postoji vrlo malo mogućnosti da se ione studioznije zahtevate najvitalniji staleški problemi likovnih umetnika, a da i ne govorimo o stručnim i estetskim-idejnim problemima, za čija isticanja u takvoj atmosferi ne može biti ni govora. Zato nam se čini opravdanim da se s vremena na vreme organizuju ovakvi skupovi, specifični za pojedine grane likovne delatnosti. Ovaj skup je potvrdio naše uverenje da je ovo najbolji način konfrontiranja raznih stavova, što svakako doprinosi sagledavanju a time i razrešavanju raznih problema bilo estetskog, stručnog ili staleškog karaktera. Ovaj skup je u tom pogledu učinio veliki korak, i čini nam se — najveći njegov značaj je u tome što je glasno i jasno pledirao za uklanjanje svih barijera i veštačkih veza između društva i umetnosti i zalagao se za potrebu borbe za autentični lik naše umetnosti u okviru svetske savremene umetnosti. Kako kroz referate, tako i kroz diskusiju provejavalo je jedno uverenje da je naša umetnost kadra da pusti dublje korene u sopstvenom tlu i da je krajnje vreme da se ona oslobodi kolonijalnog mentaliteta, koji je prilično bio zavladao.

Najzad značaj ovog skupa jeste i u odjeku na koji je on naišao u javnosti pokrećući neka pitanja koja odavno tinjaju i koja traže rešenje. Pored nekih propusta koji su promakli — kao što su preveliki broj koreferata, nedovoljan odziv nekih pozvanih umetnika iz pojedinih udruženja — možemo zaključiti da je ovaj skup uspeo i iznad očekivanja, doprineo boljem međusobnom upoznavanju naših članova slikara i ostavio bogat materijal.

Pred stvaraočem iskrsavaju dve mogućnosti alternative, podjednako realne iako različite po značaju. Prva bi bila strasno usmerena ka prodiranju u nove objektivne i subjektivne svetove, ka negaciji i prevazilaženju postojećeg. Ima za to i kod nas toliko inspirativnih izvora. Druga bi alternativa bila skromnija, mada izvanredno plodna. Njeno geslo je suprotno: nastaviti se. Dati ličan doprinos onome što je postojalo, ili postoji, traje. Obogatiti ga novom dimenzijom. Pružiti bar onoliko koliko se primilo. Sarađivati.

Da bi učinili poslednji ali najvažniji i najambiciozniji korak ka preobražaju naše umetnosti u tom smislu, da bismo stekli svoju fizionomiju koja bi bila svoja ne izvan — to naročito podvlačim — već u okviru moderne umetnosti (slučaj sa Meksikom, Amerikom, Španijom, Japanom ili Italijom), koja ne bi bila građena ni kao antiteza figurativne, već i kao apstraktna i kao figurativna (to je neophodno za njihovo obostrano zdravlje) — potrebno je da

TRADICIJA I SAVREMENO JUGOSLOVENSKO SLIKARSTVO

koreferat Dr Sida Marjanović

Mada su sve mogućnosti ljudske zastupane u svakoj naciji, nešto opet dominira toliko da će ono oduvek ovo ili ono delo atribuirati ovoj ili onoj naciji. Nacionalno je tako elemenat, medium opšte humano — umetničkog.

Tradicija nije ostajanje na mestu u ime konzervativnih normi već neminovan put do sebe samog — preko savjeta istorijskih predaka koji nam pomažu da sebe same nađemo na izvoru.

Pisane ili negde rečene polemike na ovu temu mogu se ukratko rezimirati u tri stava prema tradiciji: jedan koji tradiciju ignorira, zapostavlja, negira; drugi koji tradiciju glorificira. U okviru nacionalne romantičarskog patosa meri se tada sve s pozicije veličine prošlosti. Treći su za zlatnu sredinu. Jedni tradiciju poštuju kao lepu stvar u vitrini koju treba konzervirati, drugi joj prilaze konformistički. Ni jedan od njih nije naš.

Revolucionarno novo ustvari je tradicija negirana i dignuta na viši stepen. Nemoć je dostići nove elemente u kulturi bez veze sa tradicijom. Iskustva govore, tradiciju treba istrgnuti iz ruku onih koji misle da su njeni pozvani čuvari i osvojiti je za revolucionarne snage društva.

Kakav je odnos naših savremenih likovnih umetnika prema tradiciji?

Jedni u vrednim delima prošlosti slikarstva, skulpture, narodnog veza i metala itd. nalaze polje inspiracije, tema. Jednima su to putokazi kuda treba ići, drugima prostor u koji bi se moglo udobno smestiti. Ustvari nas ne spaja tematika s kulturnim nasleđem niti podržavanje fature fresko slikarstva ili ikona patiniranih kroz vekove, kao što to ne čini ni rustikalni izraz prenesen sa srednjevekovnih mramora na ulje i platno. Najsrećnija su verovatno rešenja onih umetnika koji su umeli sinhronizovati ritam svojih individualnih traženja sa onim elementima tradicije koje su mogli obogatiti i usavršiti u smislu oslobađanja savremene i preko nje buduće umetnosti. To je ono najsuptilnije tkanje koje prožima celo delo, tkanje koje se ne predaje površnom oku posmatrača — jer niti je na površini, niti se prepoznaje, niti asocira obične prestave da bi se moglo samozadovoljno ne reflektivno reći: monumentalno kao Sopoćanska Bogorodica, prodorno kao ruka gosta sa stećka u Radmilju.

Nećemo se prevariti, misleći na današnjicu, ako kažemo, da je vreme preformuliranja, pregrupisanja u našoj umetnosti nastupilo, da će naši umetnici u novim traženjima nužno morati da se drukčije postavljaju prema kulturnom nasleđu obazirući se na naš život i budućnost. Celi dosadašnji razvoj naše savremene umetnosti zahteva da se odlučnije pođe u traženju nas samih.

svaki stvaralac koji oseća svoje vreme i pati njegove patnje, učini napor da sam pred sobom i za sebe reši ovaj problem.

Blagodareći znatnom smanjenju uticaja sredine, zalaganju za „vrednost“, „novo“, „savremeno“, naša umetnost se našla u jednom romantičnom prostoru između neba i zemlje u kome zakoni zemljine teže sasvim ne važe. Iako je strasno ne voli, iako njenu svrhu jasno ne vidi, ako se protiv nje čak često i buni — setimo se žestokih prigovora nagradama na I jugoslovenskom trijenalu i na Oktobarskom salonu — društvo je ipak pomaže. To je dobro. Dobro je kada u današnjem raskolu savest pred istorijom pobeđi srce.

Ali bez obzira na taj osnovni pozitivan bilans, izvesni praktični teorijski prigovori su neminovni. O praktičnim mislima da kažem samo da spona između društva i umetnosti treba efikasnije usavršavati u subjektivnom i objektivnom smislu.

Od 1951 godine na ovom sve jače se ocrta polaritet, nazovimo ih kako je uobičajeno, grupacija mladi — srednji — stari; figurativaca i apstraktnih. Za to vreme trebalo je stići na sve ono što se u likovnom domenu dešavalo i dešava, što nam je bilo uskraćivano. Zato, moglo bi se u izvesnom smislu reći, kao što je rečeno u referatu, da smo se „obilato prepustili cikličnim menama na koje utiču isključivo faktori izvan naše sredine. „Zbog prevazilaženja zaokolišnih puteva, zbog sazrevanja, ovaj period je bio nužan. On je u našu kulturnu klimu uneo i izborio se za drukčije shvatanje fenomena likovne umetnosti uopšte, raščišćeno je s mnogim predrasudama, izoštrjen je kriterijum, otvoreni su pogledi na savremena strujanja a odnos sredine prema svemu tome uveliko je dobio drugi smisao.

Sve su to elementi koji obezbeđuju da se prevaziđe i ovo momentalno stanje ponavljanja, tu i tamo izvesna tromost a i zasićenost od apstrakcija i enformela davno viđenih. Pred nama je da pravimo novi kvalitetni skok iz ovog stadija ka onom većem i boljem ka umetnosti koja pokreće nove probleme i odlučnije definira svoju fizionomiju

Vodeći računa o savremenim evropskim pokretima okrenimo lice ka praćenju ži-

vota uopšte, zamenimo reč „savremen“ u smislu kako smo je dosada upotrebljavali s rečju autentičan.

Problem autentičnosti otvara problem odnosa: tradicija — aktualna umetnost — stvaralačka ličnost, što po kompleksnosti svojoj uključuje u sebe problem odnosa umetnost — društvo.

Da li će naša umetnost izmeniti svoju fizionomiju svakako da u prvom redu ovisi od kreativne moći, snage naših likovnih umetnika, s jedne strane dakle, stoji umetnik koji se bori da od sebe i svoga dela stvori delić materijalne vrednosti „objektivnu vrednost u društvenoj upotrebi“, s druge strane društvo koje stvara povoljne uslove i koji se aktivno bavi pitanjem vraćanja čoveka u svoju društvenu suštinu. Sigurno je da društvo kao celina mora imati direktnije relacije, obaveze i zahteve prema umetnosti, no bitno je da bude prisutna kod svih sve jača svest o potrebi da se razvijena ličnost socijalističke zajednice bude okružena duhovnim vrednostima. Bojazni od „dejstva sredine“ prevazićiće se uveliko onda kad likovne umetnosti prestanu patiti od kompleksa zanemarenosti, neshvaćenosti, prepuštenosti samoj sebi, a društvo od uverenja da se umetnost izvitoperila i odvojila od njega.

Ako su se u privredi našli instrumenti borbe protiv birokratizma, stihijnosti, samovlašća, i na kulturnom planu treba naći odgovarajuće mere i to ne samo protiv kiča i šunda, već i mnogih drugih stvari. Treba li spominjati ovom prilikom da u redovima članova umetničkih udruženja ima raznoraznih grupacija, onih koji proturaju ideje i stavove pa se nadležnima prezentiraju principijalno da bi pod parolom slobodnog stvaralaštva uspešno plasirali sebe ili jednomišljenike? Vezama se oslikavaju zidovi i samoposluge, domovi kulture, vezama se dižu skulpture po parkovima i trgovima, vezama se izlaže, putuje.

Veliki cilj demokratizacije ne vulgarizacije umetnosti, neće se moći ostvariti ni s obzirom na publiku ni s obzirom na stvaraoce, ako nam ne postane jasan odnos tradicije kulturnog nasleđa u umetnosti već izbornog za narod i aktuelnog stvaralaštva naših umetnika

Humani poziv umetnosti kao društveni program socijalističke zajednice nadovezuje se na tradicionalne nacionalne i opštečovečanske sadržine i vrednosti.

M. STANČIĆ: NEZNANI RATNICI (deta lji)

ANGAŽOVANJE LIKOVNE UMETNOSTI

koreferat Zorana Dideka

Plan formalne mehaničko-reproduktivne tehnike rada ne pokazuje još u dovoljnoj mjeri tendencije za ujednačenim uzdizanjem rada na stupanj stvaralaštva. A to prouzrokuje izvjesnu inferiornost i dezorijentaciju u angažiranju osobe kreativne invencije u mehaničkim proizvođačkim procesima.

S toga nastaju i disproporcije u shvatanjima svrsishodnosti pripremanja stvaralačkih predispozicija čak i u vaspitnim programima, u kojima se do danas umjesto stvaralačkih metoda izučavalo po metodu sabiranja informacija.

Ovi pasivni i promatrački stavovi bezpomoćni su i u širom kreativnom smislu i na području poimanja uloge znanosti i tehnike, a i u poimanju kompleksne uloge likovne umjetnosti u proizvođačkom stvaranju uopće.

Bitstvo angažovanja likovne umjetnosti je u uspostavi i plasmanu njezinih stvaralačkih originala visoke kvalitete i autentičnosti univerzalnog sublimata života.

Njezina humanistička manifestacija je u ujednačenju intimnih i javnih težnji.

Angažovanje umjetničkog stvaranja je složen heterogeni proces razvojnog paralelan i sinhroniziran sa svim radnim procesima u području nauke, tehnike i industrije koji se kroz umjetničke kreatorске osnove i inventivnost prekvalifikuju na rang rada kao stvaranja.

Otud novi oblici i u umjetnosti i u proizvodnji i svuda gde se pojavljuje čežnja za stvaranjem novog, novog osebnog, čijeg stvaraoca bi htjeli i željeli biti i mi.

Ali uvek sve što je novo nastalo je bilo u vezi sa razgrtanjem najplemenitijih kvaliteta u prvi plan, na javni uvid.

Poučno je da takav metod razgrtanja svoje ispovestne metode upotrebljavaju i djeca i odrasli u najvišem umjetničkom usponu kad žele svoje stvari prikazati na razgovjetan način.

Dakle ipak postoji neki zajednički kreatori zahvat ili kako god to želite nazvati, neki zajednički metod u dimenzioniranju osjećaja, razuma i intuicije na svim stvaralačkim područjima, a da se mi o tome još nismo potanje osvjedočili.

Angažovanje likovne umjetnosti je dakle u tome da nađe zajednički metod stvaralačkog razmatranja pa makar kakve teškoće to iziskivalo.

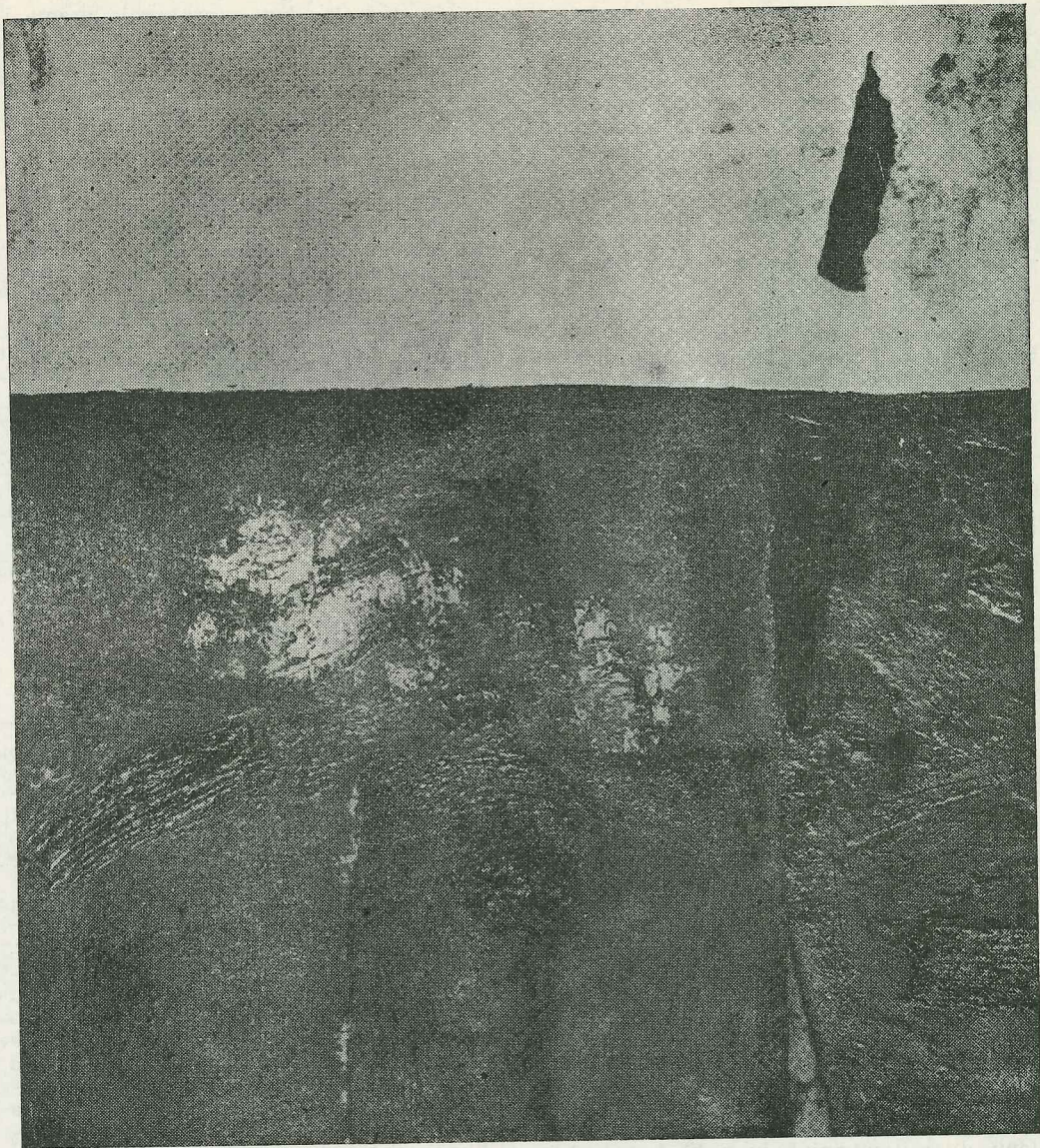
Drama autora stvaraoca jeste i u tome da svako raspoloženje u njemu utječe i na likovne aktere, kao kad režiser ozlojadi glumce ili dirigent orkestraše.

Dakle, treba je započeti sa punim registrom angažovanja likovne umjetnosti pod režijskim vodstvom likovnog umjetnika, koji je ujedno i autor, po mogućnosti originalnih kreatorskih sposobnosti, punih prođuhovljene invencije, prođirne skromnosti, sistematike, dosljednosti, u obradi cjeline i detalja, sa smislom za suštinsku problematiku, subtilnih procesa u čovjeku, među ljudima i inače u društovnim zbivanjima i sa sposobnošću ocjene trenutačnih akterskih scena, koje su najsnažniji akcenti u kompozicionoj građi i ujednačenju kao osnovi za uspješnu uspostavu tako važne likovne drame, kao što je angažovanje umjetnosti u našem društvu.

Domaći prostori, u prostorijama oko srca, živaca, moždine bili su njihovoj dinamici preuski, zato mogu tek u drugim abijen-tima na osvetljenoj pozornici razviti i razotkriti svoju pravu ispovednu snagu u umjetničkoj stvarnosti.

A to je: recimo moguće i u prostoru slike koja leži pred nama kao razgrnuti plašt prostora ili bijeli stolnjak na stolu, koji je pripremljen za svatvenu gozbu.

Jasno je da svaka gozba temelji na nekim odnosima, a savremeno društvo na odnosima susretljivosti i ozbiljno vaspitanog ponašanja u međusobnim susretima. Jedino tako je moguće stvarati i prijateljstva i ono raspoloženje koje se zove normalno stvaralačko.

JANEZ BERNIK: KOMPOZICIJA

Gledao sam takvu sliku za stolom gde su svi akteri šutjeli (ljudi nije ni bilo), govore su samo stolice i bijeli stolnjak sa vazom mirisnog cvijeća na tamno zelenoj tapetnoj pozadini.

Ali po načinu rasporeda, po stilu odobranog cvijeća, po čistosti uzduha, po stilu pokušaja, savremene uglašenosti na mjeru čovjeka, po fino modeliranim viljuškama, žlicama i nožićima, a naročito po lepim vitkim prozirnim čašama rubina, po uokvirenoj reprodukciji Brakove slike itd., slutio sam, da su iza svega toga mlađi ljudi, savremenog ukusa i ambicija, purističkog i racionalnog razmišljanja, sistematike i uljudnosti, koji su se sami stvorili svoju estetiku prema dometu svoje kulture i sklonosti za boljim životom kroz vitalnu aktivnost.

Na toj slici nije bilo potrebno figuralnih nadopuna; svi elementi ljudskog podteksta zračili su iz samih predmeta, likova, boja, kompozicionalnog ujednačenja, forme i sadržaja.

Stvar zato nije bila apstraktna, ali i ne konkretna. Bila je slika **humanističke estetike**.

Svakako osjećalo se visoki stupanj angažovanja likovne umjetnosti ne toliko u nekom stvaralačkom smislu, nego u neke vrste **likovno umjetničkoj urbanizaciji**.

Nije potrebno da angažovanje likovne umjetnosti bude samo stvar slika, kipova, grafika, nego i ljudskog stvaralaštva i ljudskog duha. To je i stvar mišljenja, osjetljivosti za likovne prisutnosti. To je i stvar sposobnosti u procjenjivanju i određivanju relacija razgraničenja među područjima, fluidnosti i gravitacija heterogenih likovnih elemenata kao aktera **sinhronizacije izraza** uopće.

Tektonika izraza je u simetralnoj poziciji sa tektonikom kompozicije njenih izražajnih elemenata u završnom akordu građuiranih doživljaja do kulminacije sugestije.

Tako stanje napetosti zaustavljenih dinamizama akumuliranih do preinake u statičnu napetost trajnije tektonske ekzistencije uvjetuje i upućuje likovnog stvaraoca na utvrđena iskustva uspostave i režije svojih aktivnosti u vidokrugu akumuliranih akcenata. Ovaj proces produžuje se u umjetničkim konkretnostima sublimirane napetosti ukočenih dinamizama i napete grozljivosti statike.

Evidentirani principi i načela komponovanja elemenata na umjetničkoj sceni uvijek nam se čine da ih postavljamo sami. Međutim, stvaramo ih kontaktno sa okolinom, koja nas uzbuđuje. Isto tako mislimo da stvaramo sami kompozicione zakonitosti, međutim kako god bili individualistički raspoloženi kod krajnjih kompozicionih formulacija poznatih u prirodi uključivo po intenciji i svijesti.

Angažovanjem umjetnosti zapravo tražimo angažovanje stvaralačkih sistema, analogno onima, koje nosimo u sebi, mi, društvo i priroda.

Nabrojio sam kompozicione analogije između stvaranja prirode i čovjeka razdeljenje u pozitivnom i negativnom smislu, gledano sa pozicije humanističke estetike, koja predpostavlja stanja uspostave ispred propasti. U razbiranju i otkrivanju kompleksa karakteristika uspostave kompozicione tektonike izraza angažovanje likovne umjetnosti vrši i svoju selektorski izbor i razgraničenja.

Angažovanje likovne umjetnosti sastoji se u kompleksnom savladavanju i sajedinjavanju likovnih formi sa sadržajem.

Elementi urban-likovnog koncipiranja jesu shematski sabrani oko slijedećih triju sistema komponovanja kompozicione građe

1) oko vertikalna — horizontalna, koje pobuđuju osećaj ravnoteže najčešća je, (koordinatni sistem).

2) građa konstrukcijskih sigurnosti, koje porazdjeljuje pritisak s lijeva i desna, od ozdo i odozgo, pobuđuje utisak kompleksnog savladivanja ravnoteže.

(aksionometrijski sistem i po njemu dioba prostorskih plasticiteta).

3) spiralna jezgra (oznaka dinamičkog stabiliziteta).

Ista tri sistema postojanosti nosimo u sebi i mi, što naravno promjenjuje našu ćud, tako da možemo osjetiti, veze i odnose sa srodnim likovnim zbivanjima izvan naših unutarnjih prostora.

Angažovanje likovne umjetnosti ne može postići prave uloge u savremenoj stvaralačkoj kondiciji i kulturi uopće, ako nije tumačena kao suštinski problem uspostave umjetničkih konkretnosti, kao završni rezultat ostvarenja i kao metod prenosa stvaralački metoda svuda tamo gdje je to potrebno u stvaralačkim procesima.

Naša kritika bez kriterijuma i termina ne vrši uloge tumačenja angažovanja likovne umjetnosti, niti onda, kad već postoje veze među srodnim stvaralačkim zvanjima po metodu koncipiranja i tehnologije. Na nivou razvite kulture, društvenih odnosa, ekonomike i civilizacije možemo s pravom očekivati razvoj estetskih elemenata u radu kao stvaranju, u svim proizvodničkim procesima.

Savremeni integralni razvoj ne ide u pravcu stihijskih stavova, nego se kreće analitičkim metodama i iskustvima svih dometa.

Ostavljajući po strani raspravu o tome koliko je nadrealističko slikarstvo proizašlo iz teoretskih osnova koje su u početku bile date mi danas sa sigurnošću možemo tvrditi da je u obliku u kom ga znamo unelo jednu posebnu notu u savremeno likovno kretanje. Suprostavljanjem i paradoksalnim dovodenjem u vezu objekata datih u stvarnom životu, preobraženih ili izmišljenih ono je prenelo naše gledanje iz sviklosti ranijeg stanja u jednu novu viziju stvarnog koju je savremeni kaos donekle opravdao.

Uz nadrealizam, van njega, razvija se i posebna vrsta figurativnog slikarstva koja se obraća stvarnom svetu angažovano, isticanjem socijalnih elemenata.

Evolucija je izgleda od prvih koraka koje nesumnjivo označava prevlast intelekta istakla kao stanje koga smo danas svesni neku vrstu emotivnog odnosa prema materiji i materijalima a posebno prema rezultatima savremene nauke. Pratiti sudbinu objekta u toj evoluciji krajnje je nezahvalan posao i bilo bi najbolje likvidirati sve konstatacijom da on ne postoji.

Objekta nema ukoliko nismo spremni da rezultate misaonih operacija, konstrukcije i formule, uzmemo kao objekat, kao nešto određeno dato i potvrđeno našim iskustvom. Geometrijska apstrakcija, na primer, ne sadrži prividno, nikakvu evokaciju realnosti, ali realnost je sadržana i gradi se na njoj, bolje rečeno na osnovama od kojih i ona polazi. I najkomplicovanije operacije danas u nauci, one koje se kreću van klasičnih koncepcija polaze od ili potvrđuju totalitet postojećeg.

Van poznatih klasifikacija apstraktno umetnosti (suprematizam, kaligrafija itd.) mi možemo uočiti nekoliko za nas u ovom trenutku važnih činjenica koje je ona u svom razvoju otkrila.

Prvo: Geometrijska apstrakcija je negirajući objekat stvorila jedan objektivni svet. Rezultat: savremena arhitektura.

Drugo: U kretanju ka potpunom slobodi, ka lirskoj apstrakciji našli smo se sa strukturalnim slikarstvom koje je otkrilo pravo ulaska u umetnost elementima koji su ranije odbacivani. Upotreba različitih materijala, silovanje i opterećivanje slike, dovelo je do savremenog naturalizma.

Treće: Savremeni slikari kaligrafi, i evropski i aziski, bez obzira da li je reč o dokazivanju stvorenog znaka ili o unošenju svog osećanja u tradicionalno stvoreni znak, dokazuju samo da u onome što podrazumevamo pod postojećim ima elemenata koji nisu bili dovoljno otkriveni za slikarstvo.

MOTIV I OBJEKAT U SAVREMENOM SLIKARSTVU

koreferat Stojana Čelića

Pojmovi nisu dovoljno razjašnjeni, nesporazumi postoje u shvatanjima i u kazivanjima. Još teže stoje stvari kad su u pitanju razlike u klasičnom i savremenom tumačenju istog pojma. Klasično gledanje koje na izvestan način i danas u nama traje stavlja svoje prepreke, i nameće nam uvod o razlikama. Ja se ne mogu oteti utisku da je tema i predložena pod sugestijom jednog ranijeg shvatanja i da je motiv u njoj dat kao pojam koji pripada prošlosti.

Zato će biti najbolje da odmah kažemo da nas motiv ne interesuje više u svom ranijem značenju. To jest ne interesuje nas kao spolja dati povod nego isključivo kao naša unutrašnja opsesija, kao izvorno ostvarena misao koja postaje ili koja je postala osnova dela koje stvaramo. Ono što je ranije kao stvarni svet bilo povod danas je kao jedan od mogućih elemenata u sklopu celokupnog sadržaja i procesa umetničkog sazrevanja i stvaranja. Više u priprema fazi nego u ostvarenju.

U razlici koju pravimo treba imati na umu da objektivni svet nije isključen iz naših subjektivnih svetova, da je u njima mnogostruko sadržan i da se mi zato u savremenom slikarstvu susrećemo sa drugim i drugačijim vidom stvarnog sveta koji se usled navika i vekovnih opterećenja, i zbog toga nesposobni da se priklonimo novim vidovima, javlja više kao svet čistih likovnih ideja.

Dodajem da savremeno slikarstvo ima nekoliko svojih oblika, svaki sa posebnim osnovnim motivom. U individualnosti koja je karakteristična za današnja traženja osnovnih motiva ima koliko i stvaralaca, a svako delo za sebe ili bar svaka faza jednog stvaralaca, ima svoj razlog svoju često neuhvatljivu uslovljenost. Prinudeni smo tako da pri dubljem zadiranju u jedno delo otkrijemo da je zasnovano na mnogim razlozima i suprotnostima i da se granice stvarnosti i apstrakcije ne mogu precizno odrediti.

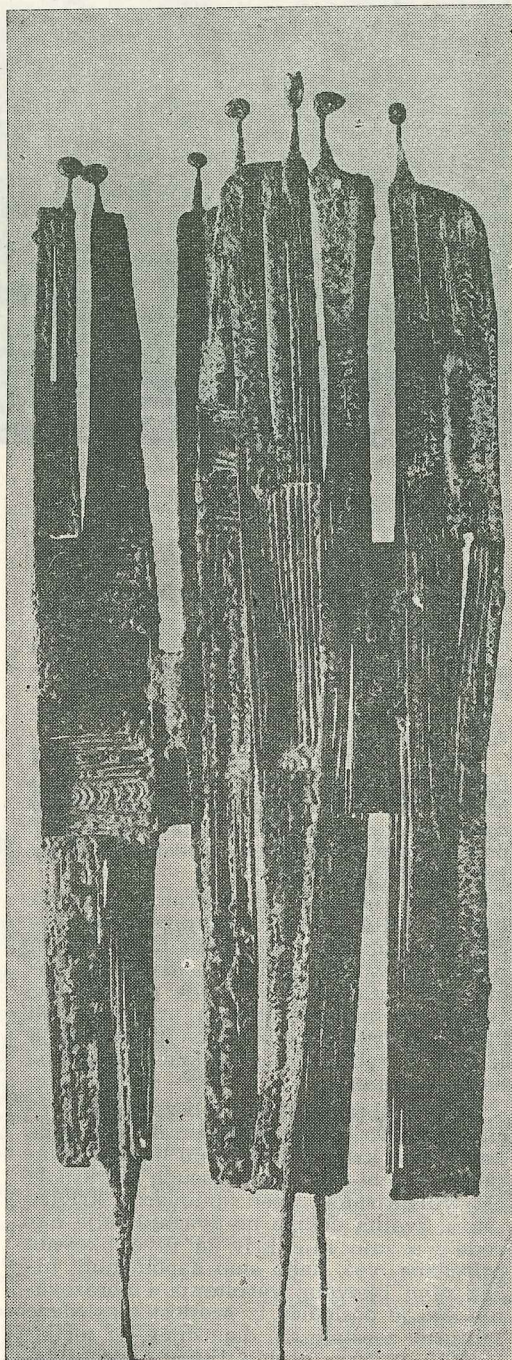
Ostaje da ovde pomenemo i jedno objašnjenje osnovnog motiva savremenog slikarstva koje sve više izlazi u prvi plan. Reč je o pritisku koji savremeni čovek oseća, o drami savremenog sveta, o suprotnostima koje prete uništenjem. Svet je prošao kroz drugi svetski rat u njegovom završetku otkrio mogućnost samouništenja. Ukus tragičnog prevlađuje. Ja ne znam tačno koliko smo mu se potčinili i koliko se borimo protiv njega.

Od Sezana na dalje počinje proces koji se može okarakterisati kao lagano otstupanje od objekta. Kažem otstupanje jer je put dalje tckac preko potpunog odavanja analizi gde je odnos prema delu tj. slici, analiza samog procesa slikanja i građenja dela, potisnuo odnos prema datom objektu. Zakoni rasporeda, ritma, mere unutar slike

otupili su interes za istrajno praćenje u prirodi datih elemenata.

Figurativno slikarstvo se danas bavi u glavnom problemima koje važe i za apstraktnu umetnost.

Objekat se u savremenom figurativnom slikarstvu stvara da bi odredio osećanje, uzbuđenje i svet slikara. On nije cilj. On je element u koji se ugrađuje sopstvena ideja.

SLAVKO TIHEC: SKULPTURA I

JUGOSLOVENSKI LIKOVNI CENTRI I NJIHOVE MEĐUSOBNE VEZE

koreferat Danica Abramović

Posmatrano sa šireg aspekta početkom ovog veka u našoj zemlji, počinju da dobijaju vidnije likovno obeležje tri centra što je bilo uslovljeno geografskim, etničkim, ekonomskim i političkim prilikama u tadašnjem društvu.

Posle drugog svetskog rata, aktivnost na polju likovne umetnosti ponovo je oživela i u odnosu na predratno stanje predstavlja vanredan progres.

Posle oslobođenja naše zemlje likovni umetnici se uključuju u opštenarodni entuzijazam i na likovnom polju nastoje da glorifikuju revoluciju sa težnjom da se stvori umetnost bliska narodu.

Ovu aktivnost društvena zajednica kao celina pomaže omogućujući na taj način pogodnu atmosferu za umetničko stvaranje na bazi potpune slobode umetničkog izraza. U ovakvim uslovima već ranije postojeća tri likovna centra (Beograd, Zagreb, Ljubljana) dobijaju još veći značaj. Ono što predstavlja kvalitetno novu u razvoju naše likovne kulture je činjenica da nacionalnim oslobođenjem i ostali naši krajevi dobijaju takođe svoja likovna središta. Jedan broj umetnika koji je do tada živeo u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani i povremeno održavao kontakte i svojim delom učestvovao u kulturnom

životu svoga mesta, sada odlazi u svoj uži zavičaj i učestvuje u formiranju umetničkih škola doprinoseći razvoju likovne kulture u toj sredini.

Nagli razvoj likovne umetnosti u našoj sredini prati niz subjektivnih okolnosti čije posledice kasnije dovode do separatizma i izraženog lokalizma likovnih centara u okviru republike. Nastojanja da se međurepubličkom razmenom stekne utisak o razvojnoj liniji i kvalitetu jugoslovenskog slikarstva i pored nekoliko pokušaja ostala je nažalost, samo nedovoljno realizovana potreba. Nekoliko manifestacija ove vrste priređene iz ostalih republika u Beogradu nosile su pečat ozbiljnosti sa težnjom da se prikažu kvaliteti u našem najrazvijenijem centru. S druge strane, izložbe iz Beograda upućene u druge republike ni iz daleka nisu pokazivale stvarni domet slikarstva u Srbiji. Potreba da se stvori jugoslovenski kriterijum nije naišla na dobru podlogu ni prilikom konkursa za javne objekte. Ovde je lokalizam došao do svog punog izraza. Isti je slučaj i sa otkupima druge vrste koji najčešće prate lokalistička raspoloženja.

Nije redak slučaj da na otvaranju izložbe izlagača iz druge republike prisustvuju mali broj umetnika i dešava se da se izložba otvori a da otvaranju ne prisustvuje nijedan umetnik. Ovde je zaboravljena tako potrebna uloga domaćina, koja ne znači samo izraz naklonosti i prijateljstva već moralnu podršku.

Namera da se od otkupljenih dela stvore manje galerije po unutrašnjosti republika, isto tako pati od lokalističkih raspoloženja.

Ideja jugoslovenstva začeta još 1904. godine, nije nikada bila strana našoj umetnosti i umetnicima pa je tim više za osudu današnje zatvaranje u lokalističke okvire. Teškoća organizatora izložbi da uz punu saradnju republičkih likovnih centara organizuju pregled jugoslovenskog slikarstva u zemlji i inostranstvu, nisu bile male baš radi nedostatka likovnih manifestacija jugoslovenskog značaja na kojima bi se sa jednim izgrađenim jugoslovenskim kriterijumom sagledao pravi nivo celokupnog našeg stvaralaštva na tom polju. Princip delegata iz centra okupljenim u raznim savetima i komisijama za organizaciju takvih izložbi u zemlji a naročito u inostranstvu, nije nikada mogao da stvori kompoziciju jugoslovenskih autora sa najviše mogućim kriterijumom.

Savez likovnih umetnika Jugoslavije sa najboljom željom da ispravi ovaj nedostatak nije imao toliko snaga da to u svojoj organizaciji realizuje. Sve tzv. savezne izložbe bile su sve drugo samo ne prava slika jugoslovenskih mogućnosti i ostvarenja. Stvaranjem fonda za unapređenje likovne umetnosti „Moša Pijade“ ostvarena je mogućnost i realizovana prva izložba jugoslovenske umetnosti pod nazivom „Trijenale“.

Naporom svakog pojedinog likovnog umetnika učestvovanjem i delovanjem unutar saveta, komisija i žirija na otklanjanju dosadašnjih nedostataka, uzajamnim povezivanjem i svestranijom saradnjom centara, izložbama opštejugoslovenskog karaktera, češćim međurepubličkim razmenama izložbi, opštejugoslovenskim konkursima učinićemo daleko više i otkloniti sve ono što smeta da našoj zajednici damo pravi ekvivalent za uložena materijalna sredstva.

PROBLEMI KULTURNE POLITIKE

koreferat Alenka Gerlović

Nedavno mi je jedan znanac rekao: „Umetnost je vazda bila blistava fasada, ukras i luksuz određenog kruga ljudi“. Ako ovo važi za klasno društvo, ne sme da važi za socijalističko, čija bi politika kulture trebala da polazi od gesla: „Umetnost svakom čoveku“. A da li je ovo geslo već postalo glavni vodič naše politike kulture?

Pretežno centralno finansiranje likovne kulture dovodi likovni život u zavisnost od preuskog kruga činilaca. Ovo može kod „odlučujućih faktora“ da stvori birokratsko shvatanje i snobovski odnos prema likov-

MICA TODOROVIĆ: KAFANA

noj kulturi, a kod likovnih umetnika težnju za uticajnim vezama, nedrugarske odnose i esnafstvo, što ih odvraća od zanimanja za širi kulturno-politički program na likovnom području.

A komunalno finansiranje likovne kulture može imati dve posledice:

Nerazumevanje čak i za dosadašnji obim ove kulturne delatnosti, težnju za sniženjem kvalitetnog nivoa likovnih priredaba, da bi se ove „približili shvatanju naroda“, nesrazmerni tvrdičluk sa sredstvima za likovnu delatnost itd.

Ili pak obratno: povezivanje interesa likovne kulture s likovnom prosvetom, aktivizaciju likovnih kulturnih ustanova na polju dobivanja novog, što kritičkije, zahtevnije, kulturno razvijenije publike bez snižavanja nivoa kulturnih priredaba, ali možda s drukčijim oblicima priređivanja izložbi i različitim načinima tumačenja likovnih pitanja.

Opštem nerazumevanju i bezbrižnosti većine ljudstva prema likovnim delima, svakako, nisu krivi prvenstveno likovni stvaraoci, iako bi im izvesni pseudo marksistički vulgarizatori hteli natovariti krivicu „što u svojim delima ne uvažuju želje naroda“, a zato nije kriv ni nivo likovnih priredaba, već, kako smo napomenuli, nizak nivo likovnog vaspitanja i obrazovanja, što je posledica iz prošlosti nasledene kulturne zaostalosti i današnjeg, za socijalističko društvo, neshvatljivog podcenjivanja likovno — vaspitnog rada. Izgleda da odlučujući ljudi u oblasti „kulture“ podjed-

nako izbegavaju prosvetnu problematiku, kao što s druge strane školski faktori istiskuju kulturnu problematiku iz oblasti opšteg obrazovanja prosečnog građanina.

Kulturna politika ograničena je prvenstveno na brigu za rad centralnih likovnih galerija, na simpozije i reprezentativne izložbe u većim centrima i u inostranstvu, na utešne otkupe izlagača u glavnim gradovima i slično, a brigu za privlačenje i sistematsko vaspitanje nove likovne publike baz koje najblistavija likovna dela životare kao na izumrlj planeti, ova kulturna politika je, bar kod nas u Sloveniji, ostavila povremenoj aktivističkoj vrednoći likovnih umetnika i istoričara i kulturno umetničkim društvima.

Ali umetnost nije samo zato da svetu i sebi dokazujemo da smo kulturni narod. Likovna kultura bi trebala da postane deo našeg života, životna potreba sviju nas.

Važno je to što se priređivanjem reprezentativnih izložbi u inostranstvu bavi grupa posebno plaćenih visoko kvalifikovanih profesionalnih ljudi, dok smo sistematsko vaspitanje široke publike prepustili u glavnom kulturno-umetničkim društvima, dakle, amaterskoj organizaciji bez stalnih stručnih saradnika i sa slabim materijalnim temeljom.

Konačno bi za svaku republiku bio po-

BIBLIOGRAFIJA KNJIGA o likovnoj umetnosti i umetnicima

1960. GODINA

1. ALBERT MARQUET. Katalog sastavila Vesna Novak — Jiroušek. Zagreb Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti — Odjel za likovne umjetnosti. Moderna galerija. 1960. Str. 16.
Sa bio-bibliografskim podacima
2. ALBERT MARQUET. (1875—1947). Katalog. (Gerge Besson: Albert Marquet (Bordeaux 1875 — Paris 1947). Beograd. Narodni muzej. 1960. Str. 18 + 12 tabli sa reprodukcijama.
Sa bibliografijom radova o Albert-u Marquet-u.
3. AMBROZIĆ, dr KATARINA. *Kubizam*. Beograd. „Rad”. 1960. Str. 34 + 6 tabli sa 12 slika. — Kol. Radnički univerzitet. Umetnost.
4. ANDRIJA BUVINA. *Vratnice splitske katedrale. Drveni kor u splitskoj katedrali*. Predgovor: Ljubo Karaman. Izbor i sastav likovne građe: Jela Tadijanović. Zagreb. „Zora”. 1960. Str. 48 sa slikama + 38 tabli sa reprodukcijama. — Kol. Biblioteka likovnih umjetnosti.
5. BABIĆ NIKOLA i... *Opća kultura, Priručnik za stručne škole*. Rijeka. Pedagoški centar za stručne škole. 1960. Str. 212 sa slikama i crtežima.
6. BATUŠIĆ, SLAVKO. *Pregled povijesti umjetnosti. Razvoj graditeljstva, kiparstva i slikarstva od najstarijih vremena do danas s tumačem stranih naziva i pojmova*. Zagreb. „Školska knjiga”. 1959. Str. 192 sa slikama i crtežima + 8 tabli sa slikom i slikama u boji.
Sa literaturom, rečnikom stranih naziva i pojmova i popisom slika.
7. BAŠIĆEVIĆ DIMITRIJE. *Sava Šumanović. Život i umetnost*. Zagreb. Društvo historičara umjetnosti Hrvatske. 1960. Str. 139 sa slikama + 47 sa reprodukcijama.
Sa literaturom, katalogom radova i popisom slika. Tekst ove monografije je skraćena materija doktorske disertacije odbranjene 1957 godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

8. BIHALJI — MERIN, OTO. *Freske i ikone. Srednjovekovna umetnost u Srbiji i Makedoniji*. Beograd. „Prosveta”. 1960. Str. 20 + 81 sa reprodukcijama.
Sa popisom autorovih radova na našem i stranim jezicima.
9. ČELEBONOVIĆ, ALEKSA. *Za pristup umetnosti*. Beograd. „Rad”. 1960. Str. 44 + 4 table sa 8 slika. — Kol. Radnički univerzitet. Umetnost.
10. ČOPIĆ JELISAVA. *Vincent van Gogh*. Ljubljana. Prosvetni servis. 1960. Str. 43. — Kol. Umetnost i kultura, 7.
Umnoženo na geštetneru.
11. DORIVAL BERNARD. *Savremeno francusko slikarstvo. Knjiga II. Od fovizma do kubizma 1905—1911*. Nasl. orig. Les étapes de la peinture française contemporaine. Tome deuxième. Fauvisme et le cubisme. Sarajevo. „Svjetlost”. 1960. Str. 369. — Kol. „Pogledi” biblioteka za domaću i stranu esejistiku.
12. DORIVAL, BERNARD. *Savremeno francusko slikarstvo. Knjiga III. Poslije kubizma. 1911—1944*. Nasl. orig. Les étapes de la peinture française contemporaine. Tome troisième. Depuis le cubisme. 1911—1944. Prevela Aleksandra Zarahović. Sarajevo. „Svjetlost”. 1960. Str. 359 + 3. — Kol. „Pogledi”, biblioteka za domaću i stranu esejistiku.
13. *Enciklopedija likovnih umjetnosti 1. A — Cus*. (Glavni redaktor: ing Andre Mohorovičić. Redaktor ilustracija: Ljubo Babić, Zagreb. Leksikografski zavod FNRJ. 1959. Str. 761 sa slikama, crtežima i faksimilima + 47 tabli sa slikama i slikama u boji.
14. FEUCHTWANGER LION. *Goya, ali trnova pot spoznanja*. Roman. Nasl. izviri. Goya oder der arge Weg der Erkenntnis. Miroslav Križić: „Francisco José Goya y Lucientes (Esej)”. Ljubljana. „Mladinska knjiga”. 1959. Str. 564 + 18 tabli sa reprodukcijama i reprodukcijama u boji. — Kol. Knjižnica Levstikov hram.

15. GOTTHARDI RENATA. *Nizozemska i flamanska grafika XV, XVII, XVIII st.* Zagreb. Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti — Odjel za likovne umjetnosti. 1960. Str. 156 sa crtežima + 24 table sa reprodukcijama. — Kolekcija Katalog kabineta grafike, I.
Str. 32. — Kol. Radnički univerzitet. Filozofija, II kolo.
16. GAVRILOVIĆ, ZORAN. *O umetnosti*. Drugo izdanje. Beograd. „Rad”. 1960. Str. 32. — Kol. Radnički univerzitet. Filozofija, II kolo.
17. *Ignjat Job*. Stojan Čolić: Predgovor. Beograd. „Prosveta”. 1959. Str. 15 + 12 tabli sa reprodukcijama. — Kol. Slikari i vajari.
18. *Izložba likovnih umjetnika Jugoslavije*. (Kaatalog). Zagreb. Moderna galerija Jugoslovenske akademije. 1959. Str. 24.
Povodom proslave 40-godišnjice KPJ.
19. *Katalog izložbe „Primenjena umetnost u privredi i svakodnevnom životu*. Beograd. Zavod primenjenih umetnosti NRS. 1960. Str. 100 sa slikama i oglasima + 3 table sa reprodukcijama.
20. *Katalog knjiga o likovnoj umetnosti Biblioteka grada Beograda*. Beograd. Biblioteka grada Beograda. 1959. Str. 98.
Umnoženo na geštetneru.
21. KOLARIĆ MIODRAG. *Umetnost Baroka*. Beograd. „Rad”. 1960. Str. 40 + 4 table sa 8 slika. — Kol. Radnički univerzitet. Umetnost.
22. Krsto Hegedušić. *Decembar 1960 — januar 1961. Katalog*. Predgovor: Oto Bihalji — Merin. Ljubljana. Mala galerija. 1960. Str. 20 sa reprodukcijama.
Sa biografskim podacima.
23. *Kulturno nasleđstvo*. Redakcija: Dimče Koco, arh. Boris Čipan, Antonie Nikolovski, Skopje. Zavod za zaštita na kulturno istorisko nasleđstvo vo NR Makedonija, V.
24. *Ljubo Babić*. Izbor i predgovor: Vinko Zlanalick. Zagreb. „Naprijed”. 1960. Str. 17 sa crtežima + 22 sa reprodukcijama. — Kol. Mala likovna biblioteka.
Sa uporednim tekstom na engleskom jeziku i bio-bibliografskim podacima o Ljubi Babiću.
25. *Ljubomir Ivanović*. Dejan Medaković: Predgovor. Beograd. „Prosveta”. 1959. Str. 15 + 12 tabli sa reprodukcijama. — Kol. slikari i vajari.
26. MARKUŠ ZORAN. *Fovizam i ekspresionizam*. Beograd. „Rad”. 1960. Str. 36 + 4 table sa 8 slika. — Kol. Radnički univerzitet. Umetnost.

NAGRADE

Savet za kulturu Crne Gore dodelio je trinaestojulsku nagradu, povodom dana ustanka, u visini od 300.000 dinara vajarju Dragu Đuroviću za likovno rešenje spomenika palim borcima u Plevljama, i slikaru Mati Đuranoviću, 200.000 dinara za umetničko ostvarenje na retrospektivnoj izložbi u Titogradu, jula 1961 godine.

Povodom proslave 22 jula — dana ustanka slovenačkog naroda dodeljena je tradicionalna „Kajuhova nagrada” za nova i originalna umetnička dela sa tematikom narodne revolucije. Nagradu u visini 300.000 dinara primio je akademski slikar Vladimír Laković za ciklus crteža „Koncentracioni logor”.

Na dan ustanka Bosne i Hercegovine, 27 jula, dodeljena je nagrada za životno delo Mici Todorović, slikaru u visini od 800.000 dinara.

Na drugom „Memorijalu Nadežde Petrović” u Čačku koji je bio održan od 1 do 25 septembra, prvu nagradu u visini od 250.000 dinara dobio je Milun Mitrović, slikar iz Beograda, drugu nagradu od 200.000 dinara Sta-

ne Kregar slikar iz Ljubljane, treću nagradu od 150.000 dinara Nedeljko Gvozdenović, slikar iz Beograda. Nagradu publike dobio je Miljenko Stančić, slikar iz Zagreba.

Savet za kulturu NO Novog Sada ustanovio je „Oktobarsku nagradu” za najbolja ostvarenja u oblasti nauke i umetnosti u 1962 godini. Nagrade u visini od 250.000 dinara dobili su Boško Petrović, slikar, za umetnička ostvarenja u tapiseriji i Jovan Soldatović, vajar, za spomenik borcima i palim žrtvama Narodno oslobodilačkog rata u Zablju.

Povodom dana ustanka u Makedoniji nagrada „11 oktombri” za najuspešnija ostvarenja u protekloj godini sledećim umetnicima: Vasilije Popović-Cico, slikar, za uspešno scensko likovno rešenje Lorčinih „Krvavih svadbi” i Dimče Todrović, vajar za skulpturu iz ciklusa „Jama”. Nagrada je u visini od 300.000 dinara.

Povodom osamnaestogodišnjice oslobođenja Pančeva dodeljene su prvi put ove godine, oktobra meseca, nagrada „Oslobođenja Pančeva od strane opštinskog narodnog od-

bora. Nagradu u visini od 100.000 dinara dobio je Stojan Trumić, slikar.

Savet za kulturu Narodnog odbora Beograda dodelio je „Oktobarsku nagradu Beograda”, povodom godišnjice oslobođenja grada, u visini od 400.000 dinara Mihajlu Petrovu, slikaru i grafičaru, za grafiku izlaganu u salonu Moderne galerije u Beogradu maja meseca ove godine.

Na trećem „Oktobarskom salonu” dodeljene su nagrade u iznosu od po 300.000 dinara slikarima Veri Božičković-Popović, Zivojini Turinškom, vajarju Matiji Vukoviću i grafičaru Miloradu Jankoviću.

Na trećem međunarodnom bijenalo oktobra meseca, „grand prix” dobio lu grafičke koji se održao u Tokiu, je slovenački umetnik Janez Bernik u visini od 300.000 jena.

Na konkursu za idejno rešenje spomenika nad kosturnicom palih boraca čačanskog kraja prva nagrada u visini od 600.000 dinara dodeljena je vajarju Mamčilu Krkoviću, druga nagrada u visini od 400.000 dinara vajarju Oskaru Berbelji a treću nagradu u visini od 300.000 dinara dele rad vajara Vojislava Dimitrijevića i rad vajara Svetozara Arsića.

KONKURS

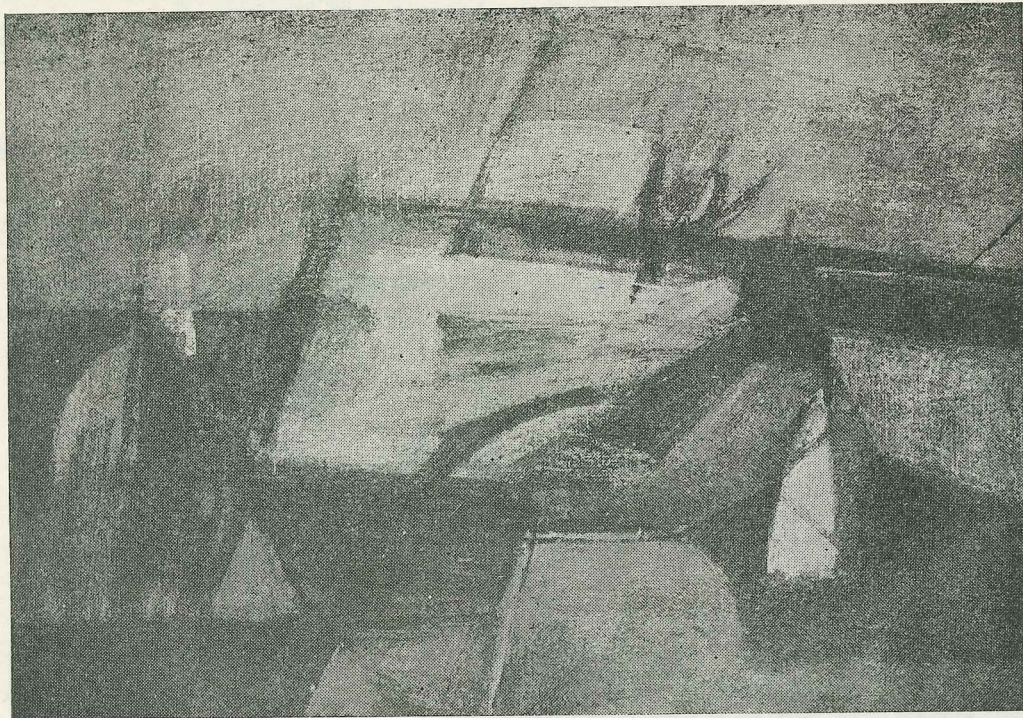
Direktor Mijami muzeja u Floridi boravio je ovog leta u Jugoslaviji i tom prilikom se prvi put susreo sa izvesnim našim umetnicima i bliže upoznao naša likovna ostvarenja. On je izrazio želju da organizuje u svom muzeju izložbu savremene jugoslovenske umetnosti, odnosno izložbu slikarstva na kojoj bi bila zastupljena dela samo apstraktnih nadrealista. On poziva jugoslovenske umetnika na konkurs, ko želi da uzme učešća na izložba neka pošalje: tri reprodukcije ili tri dijapozitiva svojih dela sa potrebnim podacima i kratkom biografijom na engleskom jeziku, do 31 decembra, na adresu:

Ms. BERNARD DAVIS, director
Miami museum of Modern art
North Bayshore drive at
20th street
M I A M I
Florida — USA

treban po jedan centar za masavno likovno vaspitanje, bilo kao posebno odeljenje koje galerije ili kao samostalan zavod koji bi raspolagao zbirkom dijapozitiva, filmova, reprodukcija, bibliotekom i nekolicinom profesionalnih likovnih radnika,

pedagoga, predavača, bibliotekarom i menadžerima „unutrašnje likovne politike“.

Likovni umetnici ne žele da ih društvo pomaže već da društvu postanu neophodno potrebni. Ne želimo biti blistava fasada iza koje se krije kulturna zaostalost.

MILUN MITROVIĆ: PREDEO

ODNOS ŠTAFELAJSKOG I DEKORATIVNOG SLIKARSTVA

koreferat Jovana Dimovskog

Čovek je u dekorativnoj slici izražavao težnju da ovekoveči svoj život, da savlada ništavnu prošlost i zaborav, i da pobeđi vreme. Slika je postala izabrana vrsta umetnosti, dobila je veliki društveni značaj, imala je da prenosi od čoveka, čoveku, legende i istine o životu, radu, verovanju, borbi, poredama i smrti. Ona se vremenom uzdigla do monumentalnosti.

Uvek je, kroz istoriju, dekorativna slika bila uklopljena u arhitekturu, delovala je monumentalno svojim unutrašnjim odnosima i u odnosu njenih dimenzija prema prostoru uopšte.

Intimna slika je delo koje nastaje iz slobodne i lične inspiracije.

Intimno slikarstvo je rezultat istorijskih ekonomskih promena i razvitka društva. Njegova pojava bila je uslovljena pojavom bogate buržuazije i privatnog kapitala.

Skoro čitavo jugoslovensko slikarstvo između dva rata bilo je intimnog karaktera.

Slikarstvo u savremenoj jugoslovenskoj likovnoj umetnosti dominira kao umetnička vrsta.

Međutim, zvanično svojim porudžbinama naše socijalističko društvo od oslobođenja do danas pokazivalo je više naklonosti prema monumentalnoj skulpturi prema spomenicima, u koje je isključivo bila upućena težnja, da se obeleže najvažniji događaji naše istorijske prošlosti.

Slikarske tehnike i slikarstvo kao da nisu bili dostojni takvih zadataka.

Težnje naše zajednice da idealne borbe, patnje, žrtve i herojske pobeđe, prenese budućim generacijama i preko dekorativnog slikarstva, svode se na nekoliko neuspelih pokušaja.

Potrebna nam je naša jugoslovenska kulturna politika po pitanju širenje likovne kulture koja će dela likovnih umetnika da istakne na javnim mestima, parkovima, bioskopskim dvoranama, pozorišnim foajeima, školama, kafanama, resto-

ranima, čekaonicama, bolničkim hodnicima i sobama, i na zidovima i fasadama javnih sportskih, industrijskih, kulturnih, prosvetnih, turističkih i drugih objekata, enterijera i eksterijera, gde rade i žive naši radni ljudi.

PROBLEMI SINTEZE KOD NAS

koreferat Miloš Bajić

Umetnost dvadesetog veka se oslobodila svih nepotrebnih komponenta sadržaja i pročišćavala svoju sopstvenu strukturu. Nosioi toga velikog kretanja tražili su i sadržaj i formu već prema svojim sopstvenim afinitetima ali već u tom procesu otvarala su se vrata sintezi. Velika uzajamnost dejstva davala je arhitekturi novi polet, funkciju i oslobodenje. Lepota starih izvora govori da je sinteza negovana na četiri strane Mediterana tj. od Doline kraljeva, Palmire, Pergamona, Mikene, Akropolja, Sopoćana, Firence, Toleda pa čak i praiskonskog njegovog izvora — Altamire. Najavljuvanje programskih stavova jednog takvog procesa za naše vreme nose zasluge la Corbisier, Mondrian, Leger, Picasso. Tamayo, Diego de Rivera, Orosco, Portinari, Miro i drugi. To je radanje jedne nove vizije kretanja kroz manifestaciju sinteze.

Gradovi se iznenađujuće menjaju a novi pojavljuju. Međutim, jedno se može odmah uočiti. Oseća se odsustvo likovnog umetnika i njegova saradnja u svim tim modernim oblicima grada. Ni traga od njihove ruke. Kao da proces promiče mimo njih. Postavlja se pitanje: gde su umetnici zemlje? Zašto se njihovo kretanje nije vezelo za bujanje i rast toga novog? Zašto njihov stvaralački interes nije na toj strani? To je pravo stanje, a gde su greške? Ne tvrdim ništa novo ako konstatujemo da su greške i do društva i do umetnika. Bilo je pokušaja da dođe do ostvarenja projektantskog ateljea „sinteza“ u kojem bi osim arhitekata ravnopravno učestvovali skulptori, slikari i primenjeni umetnici. Međutim, u tome se nije uspelo iz raznih tehničkih razloga. Istražujući osnovu rada slikarskih kolonija u početku se nejasno ocrtavao sam njihov sadržaj. Svakako da je tu i

tamo bilo izvesnih slabosti ali se našla jedna pozitivna osnova kretanja. Osećajući to organizatori su se bacili na istraživanje njenog sadržaja i kroz takav rad se stvarao odgovor na niz problema koje je pred njih postavljao sam život. To su: društveni karakter aktivnosti, saradnja umetnika i sadržaj akcije. U sadržaju akcije, tamo gde se to pokazalo pogodno, pokušalo se sa elementima sinteze. Manifestovala se umetnikova želja da svojim delima bude prisutan u životu, da svojim koncepcijama izađe javno među ljude, van galerija i privatnih kolekcija, da kod ljudi razvija one iste nemire i uzbuđenja ali i onu prečišćenu lepotu koju donosi savremeni doživljaj umetnosti. Za nepunih šest godina, stalno iz godine u godinu, povećavao se prostor obrađenih likovnih površina. Na novim zgradama osnovnih škola, Malog Idoša i Gunaraša, Bačko Topolskim zgradama učenika u privredi, srednje zanatskoj školi, moteli itd. nizale su se freske, mozaici, keramika, zgrafita, aplikacije iz kovanog gvožđa. Iskreno priznajući sa takvim radom smo osetili jedno zadovoljstvo a to je ono koje nosi graditelj vremena. Osetili smo viziju velikih mogućnosti. Čak smo i zadržali od uzbuđenja pri saznanju koliko tu ima mesta za sve umetnike.

Sinteza je kao oblik vro bliska duhu, kretanju i intencijama naše kulture. Iz ovog bi hteo zaključiti: Duhovna i kulturna potreba je tu, stvaralački kvalitet i nivo naših likovnih umetnika isto tako. Treba znači preispitati ostale faktore što bi sigurno dovelo do toga da bi se našao izvestan mehanizam razvoja u okvirima današnje moći i snage društva.

UMETNIČKE KOLONIJE I SAVREMENO SLIKARSTVO KOD NAS

koreferat Jožefa Ača

Bilo je potrebno, kazali su prvi slikari kolonija i organizatori, da što jednostavniji bude odnos između učesnika i kolonije, i da se pruži prilika za sva estetska shvatanja, koja se suprostavljaju deskriptivnom slikanju predmeta.

Neiskazano, ali princip angažovanosti pratio je čak i najslobodnije likovne preokupacije. I to je dalo posle izvesne specifičnosti kolonijama. Taj odnos zaslužuje pažnju teoretičara slikarskih kolonija uopšte i mnogo bi doprinelo pronalazenju svojeg sopstvenog puta.

Imali smo prvi fazu izričito figurativnu u impresionističkom stilu, koja je postepeno prešla u sasvim slobodno transportovanje oblika i boja.

Ovaj period je trajao sve do osnivanja kolonije u Ečki, dakle pet godina. Od toga perioda dolazi veći broj novih umetnika (u međuvremenu osnovale su kolonije Bačka Topola 1953, i Bečej 1954) sa jednom širim raznih shvatanja i tipično ateljerskim načinom rada. Ovo je sve više preovladao na račun direktnog slikanja u sredini, odakle potiče inspiracija. U ovom periodu heterogenost je očigledna i u kvalitetu, u stavu i u vrednosti interesovanja.

Ali nikada nije zaboravljena idejna strana slikarskih kolonija, koja želi da nađe svoje mesto između evropskih stremjenja i sredine, u kojoj želi da živi.

Slikarske su kolonije društveni oblici stvaralačkog rada, centri likovne transmisije, značajni faktori kulture protiv zastarelih i primitivnih shvatanja likovne umetnosti.

Uzgredno sa radom slikarskih kolonija rađaju se i novi oblici više na površini i sposobni su da manifestuju kolonije: likovno obrazovanje, razne likovne izložbe, predavanja, sinteza slikarstva, vajarstva i arhitekture i urbanistike.

Naše duhovne težnje išle su ka putevima svetskog slikarstva, ali ne u smislu preuzimanja (barem ne svesno preuzimanje) gotovih simbola, ideograma, nego u smislu upotrebljavanja savremenih metoda.

Kolonija je gradila, slikare i izvan Vojvodine. Veliki je broj najeminentnijih slikara koji su stekli najveća priznanja kod nas i u inostranstvu, a bili su učesnici slikarskih kolonija. Svi su se inspirisali u ovoj našoj sredini, a neki su čak formirali svoju likovnu fizionomiju, ili našli potvrdu za svoja istraživanja.

KONTINUITET VOJVOĐANSKOG SLIKARSTVA

koreferat Stojana Trumića

U novoj zemlji, počeli su iseljenici da grade odmah svoje domove, škole i crkve od lakog materijala, od drveta, kao u Sentandriji, ili od naboja u seoskim naseljima, sve u živoj nadi da će se vratiti na Balkan. Ali, kada je nade bilo sve manje i kada je potpuno, nestajala iz godine u godinu, Sentandreja, zahvaljujući energiji i sposobnosti doseljenika, postaje kulturno i ekonomsko središte i tada gradi bogate kuće i sedam crkava. Najnoviji podaci Mađarske akademije nauka, tvrde da su najstariji srpski stanovnici Sentandreje, došli odmah posle Kosovske bitke 1389. godine.

Mada su vojvođanski starosedeoci još pre 1690. godine, prihvatili zapadno-evropski način izražavanja u oblasti likovne umetnosti, odnosno zavoleli barok, što njima nije bilo teško već i zbog odavno usvojeno evropskog načina života i mišljenja, novopridošle srpske narodne mase i njihove balkanske, političke i crkvene poglavice, nisu mogli lako i brzo da preobrazu svoju staru psihologiju i način življenja po pradedovskom primeru i običaju, i da se, odjednom, okrenu baroknim stremljenjima i ukusu. Ali „jače je selo i od najvećih sinova“.

Vojvođanski plemići osamnaestog veka, koji su, u baroku, videli oličenje svog raskošnog, raskolašnog i rasipničkog života, preživljavali su ozbiljnu krizu. Trebalo je braniti staleške interese, koji su bili u oprečnosti sa željama srpskih narodnih masa. Staleški interesi bili su sadržani, pre svega, u očuvanju materijalnih odbora, a ono se

kosilo sa težnjama trećeg staleža, građanskog sveta, kao i četvrtog staleža koji su formirali seljaštvo i radnici.

Građanski stalež donosi sobom novu umetnost.

Građanskom svetu i njegovom praktičnom duhu odgovarao je realizam. Realistička građanska umetnost, na zapadu, bila je, u prvoj četvrtini devetnaestog veka, obeležena pseudoklasicizmom koji je jedino mogao da izrazi oduševljenje trećeg staleža koji je vodio francusku revoluciju. Pseudoklasicizam prodire i do naših građanskih kuća, i osvaja naše umetnike.

Sa 1840. godinom ulazimo u epohu našeg romantizma.

Naši slikari-romantičari, intenzivno obrađuju istorisku kompoziciju, a nemaju

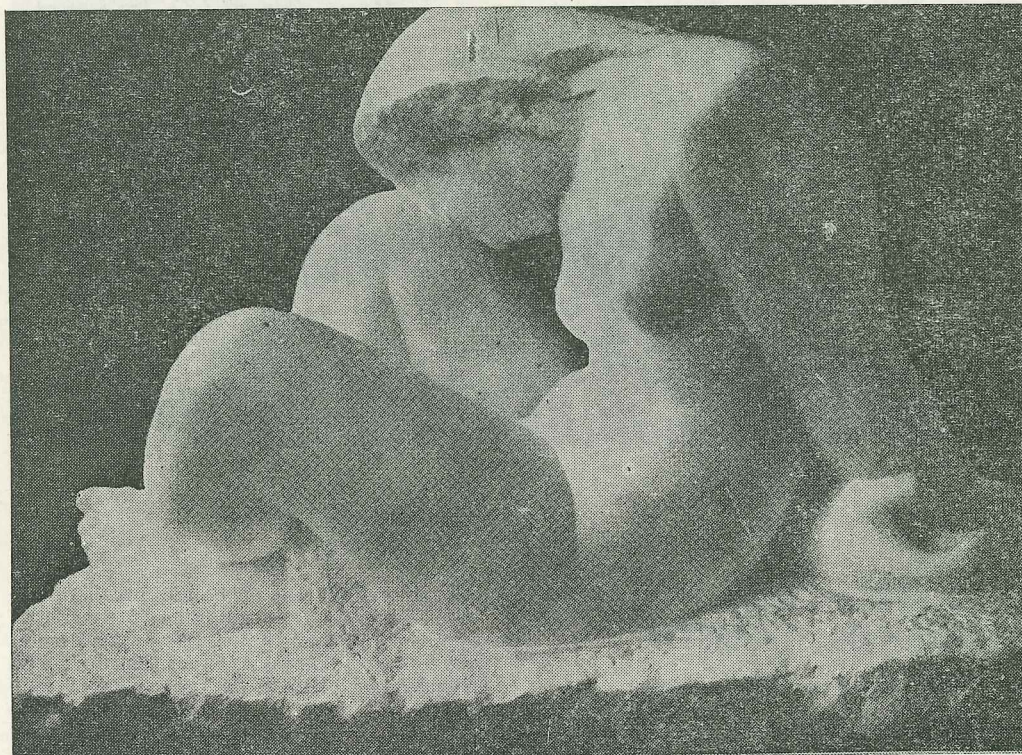
ušućenja za slikanje crkvene i konografske.

Sedamdesetih godina nastaje realizam u slikarstvu u Vojvodini. Njega donosi novi naraštaj, koji se okuplja oko Svetozara Markovića i Svetozara Miletića.

Moderni pravci razvijaju se za vreme stare Jugoslavije.

U zaključku, reći ćemo da je, kao što se moglo konstatovati iz izlaganja, vojvođansko društvo bilo darežljivi poručilac umetničkih dela.

Viševjekovno slikarstvo u Vojvodini treba da bude nekoliko puta otkriveno da bi se upoznale sve njegove vrednosti u slikarskom kontinuitetu i istoriskom smenjivanju generacija koje su nosile svoju likovnu i umetničku filozofiju.

FRANO KRŠINIĆ: SPUTANA

DISKUSIJA

MILIVOJ NIKOLAJEVIĆ

Pošto se osvrnuo na značaj referata druga Protića i istakao njegovo „živo zalaganje za autentičnost naše savremene umetnosti, za njen preobražaj, koji bi omogućavao sticanje vlastite fizionomije, ne izvan nego u okviru moderne umetnosti“, drug Nikolajević je za naše savremeno stvaralaštvo rekao: „Naši svekoliki i širom otvoreni pogledi i ambicije, uprti su već godinama skoro isključivo u svet gde se savremena likovna zbivanja kuvaju i prgotovljavaju, ali van nas i mimo nas. Znamo isto tako, nažalost, da mi uvek negde i u nekoga upiremo poglede i plaćamo to ne retko bezličnošću. Sada nam je, nadam se, uveliko jasno, a možda po nekom i nije, da mi to činimo, i da smo u zadnjih desetak i više godina to činili dobrim delom zbog straha, zbog panike da ne zaostajemo, ne kasnimo. Iako danas zaista naročito ne kasnimo. Pa iako u opšte na kasnimo, ipak ostaje stalno prisutna nelagodna činjenica, da uglavnom sem izuzetaka, kojih srećom uvek ima, kaskamo po tuđim, ma koliko vrednim tragovima. Uzorima se obraćamo i to nije greh, radi ponekad nužnih ohrabrenja u ličnim traženjima, radi nečujnih konsultovanja, radi izvesnih proveravanja svojih rezultata, ma bili mali, ili trenutno mali, ali uvek osluškujući sebe, svoje pobude, svoje impulse, osećanja, misli, svoje neslućene ili već otkrivene istine i sve-tove.“

Što se tiče preobražaja naše moderne umetnosti istakao je: „Proces je svakako mnogo složeniji jer da bi hodali, sazreli i stigli nije dovoljan samo napor obrađivača ma kako bio predan, u ovom slučaju napor umetnika, nego je potrebna izvesna, neophodna klima, temperatura koja vlada u sredini u kojoj se očekuje dozrevanje plodova. Koraci umetnika morali bi da nadu odjeka u sredini u kojoj nastaju, u društvu u kojem, kako znamo, još ne postoji ona neophodna temperatura koja bi pothranjivala u punom obimu razvoj umetnosti. Mislim mi o tome problemu i treba i možemo danas jasno i otvoreno da govorimo, jer smo pripadnici tog društva, njegov smo neodvojivi deo, saučesnici smo, ne retko i zametci u formiranju i stvaranju tog društva koje je naše koliko smo i mi njegovi“. Pomoć ma bila i znatno veća nije rešenje problema umetnosti o društvu, njihovog odnosa, koji je još uvek pretežno veštački jer, to dobro znamo, društvo još ne sagledava pravu svrhu umetnosti. Otuda i pored dobre volje vladaju mnoge nedoumice u rešavanju tih odnosa.“

O likovnoj kritici podvukao je: „Da bi naša likovna kritika mogla da ispunjava ovu svoju značajnu misiju, i da bi davala svoj udeo u preobražavanju naše savremene umetnosti ka njenoj autentičnosti ona bi morala isto tako kao i naša umetnost da preboli neke svoje sadašnje slabosti, i da stekne makar i postepeno, drukčije verovatno i ne može, one vrline bez

kojih se i ne može zamisliti prava, zrela, stvaralačka kritika koja bi imala moć pozitivnog uticaja. Kad bi ona bila manje površna, a nedozvoljivo je površna, kad bi bila manje brzopleta i mnogo strpljiva, kad bi se i ona oslobodila upiranja pogleda skoro isključivo u ono što se u likovnom stvaralaštvu u svetu odvija, i kad ne bi svoja merila i ocene podvrgavala viđenom, pa svodila na poređenja ili bar ne samo na poređenja, koja se skoro redovno nesrećno završavaju po nas, i kad je opravdano i kad nije. Drugim rečima kad bi bila manje ropska, a pronicljivija i sigurnija, naročito sigurnija, u pronalaženju naših vrednosti.“

ALEKSA ČELEBONVIĆ

„Protić je naglasio jednu rečenicu koja mi još sada zvoni po svojoj tačnosti, po svojoj pronicljivosti a to je da mi nismo, odnosno da naša umetnost nema ni dirigenta ni prve violine u orkestru svetske umetnosti. Jedna konstatacija neobično tačna, kojoj čovek ne može da stavi prigovor, ali hteo bih jednu utehu da dam, ni drugi narodi nemaju ni dirigente ni prve violine. Jer ima naroda koji imaju vrlo darovite umetnike koji su došli u prvi plan svetske umetnosti i koji ne mogu da uzmu na sebe te titule koje mi zahtevamo. Izgleda mi u tom velikom opsegu moderne umetnosti dosta ambiciozno, zdravo ambiciozno, da napravim i rezervu što se tiče rezultata takvih ambicija.“

A to što se naši umetnici povode za inostranstvom, što je naglašeno, nije slučajna pojava, i nije samo pojava jednog otsustva, otsustva duha, otsustva samo-

stalne vere, nego ima i nekih dubljih pobuda. Ja mislim da umetnik ide malo ispred društva, malo ispred društvenih shvatanja. A koliko čovek može da posmatra u svetu je to jedna opšta pojava, ovo što mi razgovaramo ovde, čuo sam od vrlo različitih nacionalnosti, odnosno umetnika iz vrlo različitih nacionalnosti, sukobljavaju se sa tim problemom. A to je zaista jedan problem, koji stoji ali koji ne može sasvim, ne može jednostrano i suviše oštro da se preseče. Naša starija generacija isto tako se vezivala za nešto što se događalo u svetu, prenosila to kod nas, razvijala to na domaćem tlu i dala je rezultate koji daju obeležje izvesne, naše klime, našeg stvaralačkog mentaliteta. Slična situacija je i sada. Ne-

ba, Ljubljane i drugih mesta u kojima umetnici rade. Zbog čega ja to kažem ima jednu čisto praktičnu stranu sa kojom se mi često sukobljavamo, a to je pitanje republičkih ključeva. To je pitanje skroz neumetničke prirode i ne može da se dovede u vezu sa suštinom stvaralaštva.

STOJAN TRUMIĆ

Naglasio je potrebu negovanja tradicije u našem slikarstvu a zatim je o likovnom odgoju rekao: „Koreferat Alenke Gerlović je potstakao jednu misao, potrebu kulture našoj sredini. Ona zaista nedostaje. Dotaknuto je jedno vrlo važno pi-

lici. Važno je odgajanje domaće publike, odgajanje naših ljudi da postanu publika kako sam već istakla u svom referatu.

BORISLAV TRAJKOVSKI

Pominjali su se nekakvi slikarski centri kod nas u Jugoslaviji, ali nekako je uobičajeno da kad se pominju centri onda odmah dođe Beograd, Zagreb, Ljubljana a ono ostalo ostaje u pozadini. Pitam kao član ovog našeg Saveza da li imaju neka prava i uzimaju li učešća i oni drugi koji su van ovih centara.

Zatim je dodao da „umetnici koji su van ovih centara ostavljeni su potpuno sami sebi. Ako budu imali snage da nešto urade, oni će da urade, ako ne, oni moraju i osuđeni su na propast.”

„Nešto o izložbama u inostranstvu”. Preko štampe sam se obavestio da izvesne iste ličnosti stalno se pojavljuju i stalno izlažu u ovom ili onom gradu. Ne znam kako dolazi do toga.

ZORAN PETROVIĆ

„Moram da kažem, malo ću biti drastičan da su mišljenje i rezonovanja drugarice Alenke veoma gruba. Ako mi danas govorimo da je svako naše jugoslovensko istupanje napolje za javnost zapada u isto vreme želja za devizama, mislim da je to gruba deformacija. Trvdimo da u svakoj sredini postoje potencijalne socijalističke snage, napredne snage, onda ne možemo poreći jednu apsolutnu naprednu potencijalnu snagu koja i na zapadu deluje i nosi jednu progresivnu misao zbog kojih želimo kontakte. Prema tome stojimo danas u jednoj apsolutnoj slobodi stvaranja gde nismo uslovljeni ni diktatom kapitala ni diktatom političkog tretmana.

Dozvolite da malo obratimo pažnju kako to stoji u našoj sopstvenoj kući. Neosporno da jedna umetnost koja u ovakvoj klimi egzistira mora da bude uslovljena i nekim novim humanističkim potencijalnim snagama koje se ovde određuju. Ja bi mogao da potvrdim, a to može i da se dokumentuje da su u izvesnim mestima naše sredine jednim čistim, pravim humanističkim entuzijazom nikla da ne kažem izvanredna, ali u svakom slučaju pozitivna likovna ostvarenja i da su to dokumenti jednog našeg novog unutar-njeg stanja. Ako mi danas na ovom skupu možemo da konstatujemo pre svega smisao skupa i rezime koji ćemo možda dati, a u isto vreme da govorimo o nekoj specifičnosti situacija oko naših umetničkih kolonija, ja zaista tu mogu da sagledam samo jedan novi humanistički odnos koj pre svega bazira na jednom izvanrednom entuzijazmu naših umetnika. Ne verujem da će biti opasnosti da se ne može roditi jedna umetnost koja će zastupanjem izvesnih snaga darovitih ljudi moći da vodi jednu liniju koja bi se zvala da će biti opasnosti da se ne može roditi jedna umetnost koja će zastupanjem izvesne ljudi-darovitih, moći da vode jednu autentična naša i drugu liniju koja bi se uklopila u jedan uopšte svetski tok, jer i to može da bude pozitivna i zdrava ambicija građanima. sveta. Ali u svakom slučaju jedan entuzijazam govori o velikoj potencijalnoj snazi. Ako bi mi danas sa ovog mesta možda čak i zahtevali ili s puno prava iziskivali jedno veće društveno angažovanje sredstava imali bi pravo jer ne verujem da sredstva nema. Čini mi se da ponekad u mnogim prilikama nedostaju neke konkretne, zdrave ambicije. Neosporno je da je ovaj Skup ustvarui rezultat konkretnih ambicija jedne sredine. Neosporno da su sve umetničke kolonije pozitivan rezultat ambicija određenih gradova. Neosporno je da su u Jugoslaviji danas na mnogim punktovima te i takve ambicije izvanredno manifestuju. Čuli smo nedavno za Kostonjevicu gde su po prvi put naši umetnici klesali stabla u visini od 4 metra. Gde su izvesni skulptori u Portorožu lomili kamenje u težini

MATIJA VUKOVIĆ: UMIRUĆI RATNIK

mojte shvatiti da sam ja protivu toga da mi imamo našu nacionalnu umetnost. Moja je dopuna u tome što vidim u čemu su teškoće i u čemu nailazi jedan nov momenat ne samo kod nas nego uopšte u svetu. Kad govorim naša umetnost, uvek mislim na one umetnike koji su pokazali jednu ličnost, koji nešto znače, koji su se oformili. Među njima ako tražimo, možemo naći izvesne jugoslovenske osobine i sada u ovo najmodernije vreme. Ove jugoslovenske osobine bih ja povezao ne sa time što smo mi birali neke oblike, neke boje, što imamo neki bolji način crtanja, kao nekada firentinska škola, da smo se privoleli jednom kolorizmu kao venecijanci, ne u tom smislu. Nalazim da jugosloveni, ne specijalno neki od naših centara imaju jednu zajedničku osobinu u načinu na koji primaju strane uticaje. Oni to primaju nešto sporije, ali sa izvesnom ozbiljnošću i strpljivošću. Oni primaju ustvari uticaje spolja sa dosta razboritosti.

Ako se pitamo dali ima jugoslovenske umetnosti, koja se odvaja od svetske umetnosti, kao što se upitao sa punim pravom i drug Protić, onda se možemo još više upitati, ima li mesta jednom takvom odvajanju da tako kažem, srpske, hrvatske, slovenske, crnogorske, makedonske, bosanske umetnosti. Ima li mesta odvajanju jedne vojvođanske od srpske umetnosti, ima li mesta odvajanju umetnosti sreza Svetozarevo od umetnosti u Beogradu itd. Ima mesta takvoj podeli možda i danas u izvesnom smislu zato što niko ne stvara ni iz čega, nego izlazi iz nečega što je naučio u svojoj sredini, stekao neke poglede, ali tome ima sve manje mesta, ne zato što mi tako hoćemo nego zato što je to tako u celom svetu. Kao što manje ima razlike između našeg slikarstva i italijanskog ili nekog drugog slikarstva, sve manje ima razlike između Beograda, Zagre-

ba, Ljubljane i drugih mesta u kojima umetnici rade. Zbog čega ja to kažem ima jednu čisto praktičnu stranu sa kojom se mi često sukobljavamo, a to je pitanje republičkih ključeva. To je pitanje skroz neumetničke prirode i ne može da se dovede u vezu sa suštinom stvaralaštva.

ALENKA GERLOVIĆ

Dopunjujći svoj koreferat naročito je podvukla u diskusiji „da se među umetnicima pojavila trka, da se pronađe jedna nova likovna misao koja bi mu omogućila nove materijalne mogućnosti i ime. Sa ovakvom situacijom u svetu, koja naravno diktira vrednost likovnih dela uopšte povezala se i naša kultura.

Mi izvozimo dve vrste izložbi. Jedna vrsta su takozvane reprezentativne izložbe koje organizuje Komisija za kulturne veze sa inostranstvom, a druga vrsta izložbi je direktna razmena sa postojećim galerijama. To je mogućnost plasiranja svog likovnog rada za devize, naravno ne u takvoj meri kao u vanjskom svetu.

Sa obzirom da mora da se vodi računa o njihovoj klimi o ambijentu u kome će biti izložba, kako reprezentativna tako i razmenom, naš kritičarski i menažerski posao orijentira se po diktatu tog tržišta. Broj ljudi koji organizuje te izvozne izložbe vrlo je mali tako da se i tu već stvara jedno nezadovoljstvo među umetnicima u zemlji.

Mi ne možemo da postignemo autentičnu umetnost i iskrenu umetnost, našu umetnost ako nemamo pozadine na domaćem tržištu ili interes u domaćoj pub-

od 8 tona. Dozvolite za tu reč lomili kamenje, to u ateljeu zaista nisu mogli. Prema tome neko kretanje postoji.

Bilo bi interesantno da se na jednom od budućih skupova rezimira taj bilans jugoslovenskih izlaganja u inostranstvu u smislu materijalnog i moralnog bilansa. Tada bi videli da jugoslovenski umetnici deset poslednjih godina bez ikakve materijalne nadoknade svoje umetničke radove slike i skulpturu daju ponekad na godinu dve i tri iz ateljea bez ikakvog obeštećenja.

MIODRAG B. PROTIĆ

Ja sam u svom referatu, dozvolite mi da to naročito naglasim (jer vidim o tome diskutanti najčešće misle, taj deo apostrofiraju), govorio o autentičnosti imajući pri tome u vidu tri kategorije slikara odnosno tri situacije u koje slikar može da dospe. Prva situacija — to je preuzimanje onoga što se sada trenutno radi, preuzimanje bukvalno, što znači slikati „kao“, kao Sezan, kao Bonar, kao Tapijes itd. Druga kategorija slikara preuzima ono što je aktuelno, što je u podneblju našeg vremena — svi uostalom živimo pod istim nebom današnjice — ali preuzimamo ga integralno, saraduje, ima izvestan ponos pri tome, ostaje zbilja kreator. Treća kategorija umetnika — to su oni koji stvaraju sami koji su u prvim redovima svetske avangarde, bez obzira da li su priznati ili nisu, da li iza njih stoji ili ne stoji onaj ogroman aparat kritičara, pisaca, neofila, berze, banaka, kolekcionara itd. Prema tome kretao sam se u rasponu jedne ogromne skale, od stvaraca ove grupe do epigona, — da, od eigona koga moramo, radi zdravlja naše kulture i umetnosti, brzo indetifikovati kao takvog, ali ne uništavajući ga pri tome, jer i on ima dosta značajnu misiju: navikli smo da pojam epigona upotrebljavamo dosta olako, kao da je to nešto apsolutno negativno, što međutim nije, ali biće vrlo negativno čak razorno ako mu ne odredimo pravo mesto i ako ne shvatimo njegovu pravu misiju. Eto o tome je reč.

DUŠKO ŠOLJEV

Da odmah kažem, ja sam za promenu datog stanja za društvenu intervenciju na području našeg delovanja. Socijalizam je u velikom naletu svojih pobeda rešio i danas uspešno rešava proizvodne i društveno-organizacione probleme, ali on je u današnjoj fazi svog razvitka stao pred problemom likovne umetnosti. Ni u jednoj zemlji, čije društveno uređenje osigurava ili je već ostvarilo pobedu socijalizma, nije, sa našao odgovor na pitanje: kako voditi likovnu politiku, a da ona bude odraz revolucionarnih promena i u odnosu kultura masa i da omogući stvaranje autentičnog, umetničkog odraza, određenog vremena.

Našim likovnim umetnicima je zagarantirana i ostvarena puna sloboda likovnog delovanja. Kompetentni faktori naše zemlje su shvatili, a to je bilo u sklopu istinskog revolucionarnog shvatanja dijalektike našeg razvitka da naručena angažiranost umetnika samo kompromitira velike ideje i uzbuđenja našeg vremena. To nas je upravo oslobodilo fame socijalističkog realizma. Nikada individualne bitke za pravu umetnost ne bi postale pokret da nije bilo društvene intervencije. Ali budući da je privatni kupac socijalnim izjednačenjem bio lišen mogućnosti da otkupljuje dela i da utiče na umetnike, budući da nismo mogli pronaći druge demokratske forme uticaja, (čak je smešno kad takve termine primenjujemo kod umetničkih problema), društvenu brigu o umetnosti poverili smo neadministrativnim, stručno kompetentnim i demokratski formiranim telima kojima je zajednica dala i sredstva i pravo da vode likovnu politiku.

Gledamo li na likovnu produkciju kao

na privrednu granu, a ona u izvesnom smislu to i jeste, videćemo da je to najzapotstavljenija privredna grana. Umetnik sam održava svoj atelje, a zakonodavac se postarao da tu eksperimentalnu prostoriju optereti najamninom kao za poslovne peštarije. Umetnik sam ulaže u sredstva za proizvodnju i u materijal za proizvodnju a izdavač propisa carini boje kao da su ruž za usne. Umetnik sam ulaže sredstva i za opremu slika a likovne zadruge koje mu mogu pomoći su opterećene davanjima kao i svako drugo preduzeće. Telefoni plaćamo po taksi okorelih obrtnika, odvoz smeća nam se naplaćuje kao odvoz iz industrijskih objekata. Umetnik sam plaća izložbenu dvoranu. Sam plakatira izložbu.

Dr LAZAR TRIFUNOVIĆ

Želim da kažem suprotno referatu drugog Miodraga Protića i svih ljudi koji su ovde govorili, da je autentičnost premisa umetnosti, da je to preduslov, da je to prvi uzrok za stvaranje jednog umetničkog dela, jer bez autentičnosti, sasvim je razumljivo, da umetnosti nema. Mi možemo da razgovaramo ovde, da li kod nas ima umetnosti ili nema. Mi možemo govoriti o poplavi osrednjih talenata, o poplavi mediokriteta, koji su danas vrlo ozbiljno zapretili da zaguše naše umetničko stvaralaštvo, ali mi o autentičnosti teorijski, dijalektički, estetski, ne možemo raspravljati, jer se u svim raspravama o umetnosti ne može raspravljati o njihovim premisama. Ne može upravo na ovakvim skupovima koji nisu pozvani da raspravljaju pitanje premisa. Druga stvar koja je doprinela pored tih naših uzaludnih debata i razmišljanja, zaista sasvim suvišnih, o autentičnosti — to je bilo pitanje o slobodi umetnosti danas u svetu i kod nas. Hteo bih da o tome nešto više kažem. Mi možemo i u svetu i kod nas, na osnovu svih rezultata do kojih je došao savremeni svet, da sasvim sigurno kažemo, bar za uslove i prilike ove naše male socijalističke Jugoslavije, da je naš čovek, samim tim i naš umetnik, postao društveno slobodan. Prema tome na prvi pogled, u prvom trenutku, izgleda da je pitanje slobode umetnika sasvim deplasirano, jer ako je čovek društveno slobodan, onda to pitanje ne bi trebalo postaviti. Ali tu se upravo postavlja jedan drugi problem koji je Protić u svom referatu samo malim prstom dotakao. Pitam se upravo da li je naš čovek — namerno želim da proširim — ne samo umetnik, nego i naš čovek danas — individualno slobodan. Da li je taj čovek slobodan kao ličnost, da je on oslobođen svih onih veza, obzira istorijske svesti, tradicionalizma itd. svega onoga što jednom pravom umetničkom stvaracu može da predstavlja veoma ozbiljan teret. Tako bi pitanje slobode umetnika kod nas danas trebalo tražiti pre svega tu. Tragati za tim oslobođenjem umetnika kao ličnosti, za tim ličnim slobodama, ne za nekim opštim društvenim slobodama, onda je i došla ta smešna situacija da je država danas postala kod nas avangardnija, nego što su umetnici, da je država postala smelija nego što su umetnici, da je država postala takav činilac, u ovom životu koji odražava, daje podstreka, daje novac, daje ideje za neke veoma ozbiljne avangardističke poduhvate. Vidite, ovde se kod nas, naročito u centralnom referatu, a u to su koreferenti vrlo ozbiljno i stalno ponavljali, da se to pošlo opet od jedne pogrešne premise, od premise ne teorijski i estetički opravdane — pošlo se od onog kineskog shvatanja „neka živi sto cvetova jer sto cvetova lepše miriše nego jedan“. Lepo je to kad se govori o društvenom razvitku i o društvenoj situaciji, ali je to, veoma komplikovana i veoma opasna teza i teorija, kad se govori o umetnosti, jer da li je Lada i njeno slikarstvo, dakle ta grupa koja baš ovih dana otvara izložbu u Beogradu, da li je to grupa koja uopšte dolazi u kontest savremenih likovnih traženja. Sigurno da nije. Dakle takva kon-

cepcija „neka miriše i sveta sto cvetova“ postala je kod nas utočište za jedno mlako ili osrednje slikarstvo, za jednu poplavu mediokriteta koji su počeli da guše pravu umetnost. Ovaj skup, zahvaljujući pre svega našoj srednjoj generaciji koja u njemu i sa svojim prisustvom i svojim referatima dominira, dobio je taj mlaki karakter. Jer ovde — dozvolite mi, ne želim nikoga da uvredim nije bilo uopšte ozbiljnih razgovora o stvarnim problemima slikarstva danas, onim pravim, suštinskim problemima.

MARIJ PREGELJ

Ideja ovog skupa ima već siluetarni oblik ali nije još dovoljno konkretna i jasna. Mislim da se slikari ne mogu smatrati mediokritetima, jer taj izraz može da se odnosi na duševno obolele, dok svi slikari svojim radom manje ili više doprinose stvari umetnosti. Smatram da su diskusije i referati izneli mnoge tačne konstatacije ali nedovoljno jasno izražene. Napominjem da se referat Didka i Čelica na nekim mestima poklapa što je znak da su problemi zajednički.

Tvrdim da umetnost uvek stvara ne za sadašnjost nego za buduća pokolenja. Za nas sadašnjost nije zaključeni period nego se dinamično kreće i menja i sadrži veći potencijal budućnosti. Mnogi prigovori izrečeni danas i ne spadaju u ovaj skup. Bitno i od praktične koristi na ovom skupu jeste da ne u obliku zaključaka nego u deklaraciji koja dobija već neke obrise iznesemo naše težnje za budućnost. Naša glavna stvar o kojoj možemo da govorimo je teorija likovnosti i o njoj treba da diskutujemo.

BOŠKO RISIMOVIĆ

Stimulirana sa strane avangardi je kroz deset godina bila omogućena, data šansa, da se slobodno bavi avangardizmom, a to je naša slaba strana što nije nastao iz ličnih i kreativnih pobuda nego je bio na neki način veštački stimuliran. Možda je to bilo potrebno da bi došli do ovog stepena svesti o sebi, da nam sada stvarno ne trebaju nikakvi državni i društveni organi da unapred obezbede neku teoriju, da bismo mi sada kreirali neku svoju umetnost. A to bi se možda zamerili i našoj kritici da je i ona na neki način podstakla, suviše zabavljena sama sobom, suviše okupirana itd. nije imala vremena, a možda i sada nema vremena da sagleda možda neki avangardizam koji postoji. Za mene avangardizam nije spoljna strana nije pena koja ide po vodi, avangardizam može biti vrlo nečujna, nevidljiva stvar.

DRAGOSLAV STOJANOVIĆ - SIP

Osećam se obaveznim da pomenem i dve stvari o kojima nije bilo govora ili im je dato jako malo mesta i dobija se utisak da ih ignorišemo ili ne poznajemo, međutim, nije tako. Želim samo da ih fiksiram i pomenem na najkraći način. Eventualno da ovo bude zabeleženo i u zaključcima. Ove dve stvari su sledeće: na prvom mestu je pitanje likovne umetnosti i proizvodnje, ekonomskog sistema, tj. pitanje odnosa i zavisnosti slikarstva kao jednog vida nadgradnje i proizvodnje ili privrede kao osnovice egzistencije jednog društva. Govoriti o modernoj umetnosti aktuelnoj i avangardnoj i ne imati na

VERA BOŽIČKOVIĆ POPOVIĆ: VERTIKALNO RASLOJAVANJE

umu koliko je njenom liku doprineo i vek mašina i način proizvodnje skoro je nemoguće. To je jedno, a drugo bi bilo pitanje uticaja, odnosa i iskustava koji stidljivo, ili nikako ne pominjemo. Mi govorimo o uticaju Pariza, o zapadnoj kulturi itd. a o stanju na istoku skoro sasvim ćutimo, međutim ako mi imamo izvesnih ograda, a to je zato jer imamo jedan određen stav, ipak ne možemo neke stvari da ignoriramo da u tim sredinama egzistira ipak jedan socijalistički poredak gde su pored svega nađena vrlo dobra i konkretna rešenja na liniji integracije umetnosti u društvenom životu i formiranja jedne likovne kulture uopšte.

ZORAN PETROVIĆ

U našoj sredini se nije nikada promenula reč: Neka cvetaju sto cvetova". Bio sam prilično iznenađen kada je drug Trifunović pomenuo tu reč i konkretno podveo pod mogućnost „sto cvetova" i cvetanje „cveta" Lade. Ona je nekada bila „cvet" kada je nosila pozitivnu, progresivnu misao iako istorijski još uvek zakasnelu u 1900. toj godini ili 1905. Ako danas možemo da kažemo da postoji tolerancija među pravcima, to je radi toga što naša nije patila od žestokog intenzivnog napona avangardnih traženja kada su se radale slike i manifesti žestoki, ljuti, otrovni jedni prema drugim, grizući se, jer je vreme velikih manifesta već davno prošlo.

MILOŠ BAJIĆ

Ja mislim da nismo ovde da ja govorim i namećem svoju viziju sveta, drhtaje i liniju koju povlačim u ateljeu, nego mislim da ovde treba da vidimo da li postoje i da li su mogući kontakti i neka opšta kretanja, koja mi možemo naći, složiti se da oni u našem životu treba da teku, kao što teče reka. Mi smo se ovde skupili i valjda možemo nešto pokrenuti Čini mi se da su ovakvi skupovi, kao što je ovaj, korisni društvu zato što se tu rasčišćavaju neki pojmovi onog daljeg čvrstog kretanja u nivou likovne kulture, one njene pune vrednosti.

JANEZ PIRNAT

Ovaj skup može potvrditi da nema logike u zahtevu da se lični avangardistički izraz odmah prihvati kao neka društvena potreba. Ali ne može potvrditi ni primiti potkrepljenje koje je tražio Miodrag Protić i našao kod Jaspersa, a koje glasi: najveće mogućnosti ostvarene kod pojedinaca nisu nikada sačinjavale zajedničko dobro". Mnoge nade onih koje glavni referent naziva avangardistima i onih kojih uopšte ne spominje niti ih može pominjati — analogne su baš u pogledu ličnog spontanog stvaralaštva. Međutim, ako izoštrimo čula, kriteriume i moralna osećanja, kako ističe M. Protić, mi ćemo baš u toj maloj, Jaspersovoj stepenici, na koju se penje nova situacija sagledati razliku između autorovog mentaliteta i nekih osećanja koja su izložena implicitno u glavnom referatu, a već su se godinama nalazile u onome što smo nazvali temperaturnom naše sredine. To je razlika koju nebi smeli zaboraviti.

DR LAZAR TRIFUNOVIĆ

Mi smo dosta govorili kod nas o toj potrebi koju čovek ima da dođe do umetničkog dela. Ja mislim da bi i u našim zaključcima na prvo mesto trebalo da stoji nešto sasvim drugo.

Mi moramo jednom vrlo odlučno, i vrlo jasno da kažemo da čovek ima pravo na umetnost.

Ne potrebu nego pravo.

Jer, dozvolite mi da to objasnim, istorija umetnosti nije ništa drugo nego istorija borbe čoveka za to pravo. Za to pravo da do umetnosti dođe.

DUŠKO ŠOLJEV

Drug Trifunović me je malo razmekšao ovim svojim pravom na umetnost, tu se potpuno slažemo. Ali moram reći da je on na određeni način uvredio ovaj skup negirajući sve rezultate našeg rada. Ovo na naš skup nije uticalo i mi smo reklo ono što smo imali reći. Kad ove naše reči uđu u javnost biće opet drvlja i kamenja u stilu izlaganja druga Trifunovića. A znate ko će je dizati? Oni komisijaški stvoreni autoriteti koji nisu našli za časno da dođu na ovaj skup, a bili su pozvani. Želim da ovu uđu u zapisnik zato da prejudiciram jednu takvu akciju, da nas ne obesкураže. Jer, drugovi, ja mislim da se slažete da je ovaj auditorij pokazao da je umoran od traženja. On želi da već nešto nađe.

VI PLENUM SAVEZA LIKOVNIH UMETNIKA JUGOSLAVIJE

U Ljubljani 12. i 13. oktobar ove godine bio je održan VI Plenum Saveza likovnih umetnika Jugoslavije. Plenumu su prisustvovali: Marij Pregelj, predsednik, Marjan Detoni i Ismet Mujezinović, podpredsednici, Vojin Stojić i Nandor Glid, sekretari, France Mihelić, predsednik Udruženja likovnih umetnika Slovenije, Jovan Dimovski, predsednik Udruženja likovnih umetnika Makedonije, Branko Becić, sekretar Udruženja likovnih umetnika Hrvatske, Branko Veljković, sekretar Udruženja likovnih umetnika Srbije, Branko Subotić, slikar iz Sarajeva, Ivo Šubić, Zoran Didek, Ivan Čopić, slikari iz Ljubljane.

Odlučeno je da se međurepubličkoj razmeni izložbi posveti veća pažnja ubuduće, da Umetnički saveti udruženja naprave plan ovih razmena i da pretstojeće izložbe ne budu samo u republičkim centrima već i da obiđu više gradova u okviru te republike. Izvršni odbor Saveza preporučuje udruženjima da izložbe ove vrste budu što reprezentativnije i da obuhvate veći broj umetnika. Planove udruženja po ovom pitanju treba što je moguće pre dostaviti Savezu.

Izvršena je analiza I skupa slikara Jugoslavije održanog u Subotici, s obzirom da je ova manifestacija ocenjena kao uspešna, korisna i neophodna, donesena je odluka da se i ubuduće održavaju ovakvi skupovi ali da se pri organizaciji zatraži kandidatura svih udruženja a da se poveri onom koje u stanju da obezbedi najbolje uslove. Takođe je zaključeno da učesnike budućih skupova predloženo da bude manji broj koreferata što je Plenum i usvojio. Predloženo da bude manji broj koreferata što je Plenum i usvojio.

Po pitanju saglašavanja pravila udruženja odlučeno je da se održi jedan sastanak predstavnik svih udruženja radi saglašavanja pravila u smislu odluke V kongresa.

Plenum je odlučio da se za proslavu petnaestogodišnjice Saveza izda vanredni broj Informativnog biltena krajem meseca decembra ove godine. U vezi proslave održaće se zajednički sastanak Umetničkog saveta sa Izvršnim odborom koji će biti proširen za ovu priliku sa aktivistima, članovima Saveza.

Odlučeno je da na IV kongresu Međunarodnog udruženja likovnih umetnika — A. I. P., koji će se — održati u Njujorku oktobra meseca 1963. godine, kao predstavnici Saveza bude delegati Marij Pregelj, predsednik Saveza likovnih umetnika Jugoslavije. Kongresu će prisustvovati i Marko Čelebonović, potpredsednik Izvršnog komiteta Međunarodnog udruženja.

Plenumu je podnet izveštaj po pitanju umetničkih ateljea. Propis je izmenjen utoliko što se ateljei vezani za stanove umetnika ne smatraju više poslovnim prostorijama, dok je za odvojene ateljee zakon ostao neizmenjen, upravo je prepušten volji narodnih odbora na čijoj se teritoriji nalaze. Odlučeno je da se i dalje insistira kod nadležnih organa za ukidanjem ovokvog tretmana ateljea. Izvršni odbor ovlastio je Sekretarijat Saveza da se obrati Saveznoj narodnoj skupštini sa zahtevom da se ovaj propis izmeni.

Izvršni odbor Saveza je odlučio da ubuduće treba organizovati savetovanja i konsultacije kako u okviru Saveza, tako isto u okviru udruženja svih onih članova našeg Saveza koji rade aktivno po raznim telima gradskog, republičkog ili saveznog značaja a po pitanju likovne problematike, jer bi se ovim savetovanjima otklonila izvesna anomalija u izgrađivanju jedinstvenog stava u najbitnijim stavovima likovne politike.

Plenum je odlučio da se sazove savetovanje grafičara u decembru ove godine na kome bi uzeli učešća sekretari grafičkih sekcija udruženja i četiri člana Umetničkog saveta Saveza: France Mihelić, Riko Debenjak, Albert Kinert i Stojan Čelić.

Izabrana je Komisija pri Savezu za socijalno osiguranje umetnika u koju su ušli: Franjo Mraz, Mihajlo Petrov i Vojin Stojić.

Odlučeno je da Savez ispita mogućnost zajedničkog organizovanja Simpozijuma, sa Društvom arhitekata Jugoslavije i Savezom primenjenih umetnika Jugoslavije. U okviru ovog simpozijuma predloženo je da se organizuje jedna reprezentativna izložba fotografija, realizovanih dela na polju sinteza, kao i maketa iz ove oblasti. Mesto o održavanju ovog skupa određiće se naknadno prema pogodnim uslovima. U organizacioni odbor simpozijuma izabrani su: Nandor Glid, sekretar Saveza, Jovan Dimovski, predsednik DLUM-a i Branko Becić, sekretar ULUH-a.

Odlučeno je da se ispita mogućnost osnivanja jedne radne baze likovnih umetnika u okviru Autoputa Bratstvo i jedinstvo gde bi umetnici boravili u toku radnih akcija omladine.

Na poziv Saveza likovnih umetnika SSSR-a da predstavnik našeg Saveza poseti SSSR, Plenum je odredio za delegata druga Ismeta Mujezinovića, potpredsednika Saveza.

U vezi predloga od strane Saveza poljskih umetnika da se izvrši razmena umetnika naša dve Saveza Plenum je odlučio da udruženja Slovenije i Makedonije odrede po jednog grafičara, koji bi bili predstavnici našeg Saveza i koji bi eventualno mogli da ponesu sa sobom i izložbu svojih grafika.

Na kraju je Plenum odlučio da se dnevnice članova Izvršnog odbora Saveza i Umetničkog saveta podignu od 2.000 na 2.500 dinara. Odlučeno je, isto tako, da sekretar Saveza koji je vršilac dužnosti generalnog sekretara dobija mesečnu nagradu u visini plata sekretara ostalih sličnih Saveza. Kao i da se plate službenika Saveza povise u skladu sa zakonskim propisima.

IN MEMORIAM

LUDEVIT ŠESTIĆ

Umro 12. avgusta 1962.

Rođen je 1900. godine u Zagrebu. Osnovnu školu završio je 1910. u Ivancu a gimnaziju i Likovnu akademiju 1925. u Zagrebu. Posle završenih studija odlazi 1926. godine u Pariz, gde ostaje godinu dana. Godine 1929 priređuje prvu samostalnu izložbu u Zagrebu.

Radio je pejzaže u ulju. Izlagao je sa Udruženjem likovnih umetnika Hrvatske u zemlji.

Bio je nastavnik crtanja u sedmoljetki u Zagrebu.

VLADIMIR VARLAJ

Umro 15. avgusta 1962.

Rođen je 1895. u Zagrebu. Srednju školu i Akademiju likovnih umetnika završio je u Zagrebu 1934. godine, a zatim odlazi na izvesno vreme u Prag. Prvi put je izlagao decembra meseca 1919. godine u Zagrebu gde kasnije uzima učešće i na kolektivnim izložbama.

Radio je pejzaže i marine u tehnici akvarela i portrete u ulju. Bolestan i u situaciji stalnih materijalnih neprilika, nije mogao u potpunosti da se posveti svojoj umetnosti.

Izlagao je i u inostranstvu — Londonu, Americi.

DORDE POPOVIĆ

Umro 4 novembra 1962.

Rođen je 2 novembra 1909 godine u Beogradu. Pravni fakultet završio je 1934 godine u Beograd, gde je istovremeno pohađao od 1927 do 1930 slikarsku školu kod Jovana Bjelića. Vreme od 1916 do 1920 proveo je u Marselju — Francuska. Neposredno pred rat bio je u diplomatskoj službi u Solunu i na Krfu, kao i posle rata.

Prvi put je izlagao 1928 godine na izložbi „Cvijete Zuzorić“ u Šapcu. Godine 1929 postao je član Saveza likovnih umetnika.

Izlagao je na mnogim izložbama u zemlji i inostranstvu. Radio je pejzaže, mrtve prirode i figure u ulju, a u poslednje vreme gvašom, temperom i akvarelom.

Bio je savetnik u Komisiji za kulturne veze sa inostranstvom u Saveznom izvršnom veću.

INFORMATIVNI BILTEN
broj 8

Centar za dokumentaciju i
informacije Saveza likovnih
umetnika Jugoslavije

Odgovorni urednik:
BOGOMIL KARLAVARIS
Tehnički urednik:
ALEKSANDAR ŠIVERT

Članovi redakcije:
VOJIN STOJIĆ,
MIRJANA KAČAREVIĆ,
MOMČILO KRKOVIĆ

Adresa: Beograd, Terazija 26/II

Telefon 21-871

Stampa „Forum“, Novi Sad